

A Bátaapáti iskola története 1948-1998

Készítette: Tornóczky Gábor

Bevezetés

Bátaapáti község történetének rövid áttekintése

A Bátaapáti általános iskola története

A demokratizálódás útján (1945-1948)

A „szocialista iskola” (1950-1989)

Működés önálló iskolaként 1950-1968

A tagiskolai lét korszaka (1968-1988)

Tárgyi és személyi feltételek alakulása

Oktató- és nevelőmunka helyzete

Szerepvállalás a község életében

A fejlődés évtizede (1990-1998)

Bevezetés

„Azért vagyunk a világon, hogy valahol legyünk benne” — figyelmeztetett bennünket Tamási Áron. Születésének századik évfordulóján gyakran hallottuk idézni ezt a csodálatos gondolatot. Mindazoknak, akik számára fontos a szülőföld, sokat jelent ez az üzenet. Bár Bátaapáti nem a szülőföldem mégis minden ideköt, itt kezdtem a pályámat, itt születtek és nevelkednek gyermekeim, itt választottak „gyűttment”-ként a falu képviselőjének. Ezeknek a személyes okoknak az ismeretében talán törvényszerű, hogy dolgozatom témája és Bátaapáti, az otthonom, annak iskolatörténete 1948-tól 1998-ig.

Zsolnai József a „Mi a baj a pedagógiával?” című könyv egyik szerzőjeként ezt írja:

„A pedagógiatörténethez sajnos rosszul viszonyulnak. Nem ismerjük! Nem hasznosítjuk a pedagógiatörténet heurisztikus erejét. Mintát adtak sok probléma megoldására, mind a hibáikból, mind a sikereikből sokat tanulhatnánk.” A Bátaapáti iskola utolsó ötven évének története sok tanulsággal szolgálhat a mai apátiaknak. Talán érthetővé válik az is, hogy azok a problémák, amelyekkel nekünk itt dolgozó pedagógusoknak nevelő-oktató munkánk során meg kell küzdenünk nem új keletűek. Elődeinknek gyakran ugyanezekkel a problémákkal kellett szembenézniük és ezekre megoldást találniuk. Gyakorlati haszna ezen kívül talán még annyi, hogy közoktatásunk ezeréves történetének fő csomópontjai, ehhez kapcsolódóan az általános iskola történetének adatai, valamint községünk múltjának és jelenének rövid krónikája együttesen megjelenik e munkában. Ezáltal a dolgozat segítséget nyújthat településünk diákjai helytörténeti ismereteinek bővítéséhez, felkeltheti érdeklődésüket a magyar nevelés történetéről íródott irodalmi művek megismerése iránt. Záródolgozatom a Tolna Megyei Levéltár anyagaiban fellelhető dokumentumok (tanácsülési jegyzőkönyvek, tanfelügyelői iratok, iskolai dokumentumok stb.) áttanulmányozása alapján készült. A levéltári források mellett elsősorban a viszonylag több adatot tartalmazó iskolai anyagokat (anyakönyveket, törzskönyveket stb.) használtam forrás gyanánt. Az ezekből vett idézetek felhasználásával törekedtem a lehető legteljesebb kép kialakítására.

Bátaapáti község történetének rövid áttekintése

Bátaapáti a Tolnai dombság déli részén elterülő Völgység egyik települése. Felszíne igen változatos: dombok és völgyek tagolják. A meredeken emelkedő dombokat a jégkorszak után szélhordta lösz fedte be, általában 20-30 méteres vastagságban. Az évezredek folyamán a kisebb-nagyobb patakok vízmosásai tovább szaggatták „völgyesítették” a tájat. A falu tengerszint feletti magassága 160-180 méter. A Völgység dél-keleti csücskét (Cikó, Grábóc, Möcsény, Apáti, Mórág) gyakran „Svájc”-nak nevezik a táj szemet gyönyörködtető változatossága és szépsége miatt.

Az „Apáti” elnevezés kifejezi, hogy egyházi birtok volt a község, ugyanis a korai középkorban (V-VI. sz.) kialakuló keresztény szerzetesrendek vezetőit neveztek apátnak. Magyarországon az államalapító Géza fejedelem és Szent István hívta be a bencés rendet, amely a birtokadományok révén országos hálózattá épült ki. Az első volt a pannonhalmi apátság, ezt követte a pécsváradi. Az utóbbinak terjedelmes birtoka a Mecsek hegység erdeit, völgyeit foglalta magában. Egy 1015-ben kelt oklevél szerint Apáti térsége a pécsváradi apátság birtoka.

A XII. században a bencés rend újabb központja Tolna megye dél-keleti részében Báta község lett. IV. Béla király által a tatárjárás után 1867-ben készített okmányokban a „Baki”-hoz tartozó „Apaty” „monostori föld”-ként szerepel. A gyengülő bencés rend kezéből a birtok 1360-tól a kölcei Kende család tulajdonába került.

A török megszállás alatt a Völgység falvai fokozatosan elszegényedtek és elnéptelenedtek. A korabeli török adókvetésekben még szerepel néhány családdal Apáti majorság (1564: 1 porta, 1580: 6 kapu). 1600 táján ezek is eltűntek.

Évtizedeken át nincs adat Apátiról. Feltételezhető, hogy az apáti erdőség gazdátlan maradt, és a rablógazdálkodás szabad prédájává vált. A törökök kiűzését követően Apáti környékén kezdetben sűrűn váltakoztak az új birtokosok (1722-ig négyszer cserélt gazdát). 1722-ben a terület akkori birtokosa gróf Mercy Claudius Florymundus Tolna megyei birtokait német telepésekkel népesítette be, akik a mai Németország délnyugati részéből érkeztek. A gróf a telepítésnél ügyelt arra — a helyi konfliktusok elkerülése érdekében —, hogy az azonos vidékről érkező azonos vallásúakat egy faluközösségbe telepítsék. Ennek következtében az 1730-ban Apátiba érkező első telepések mindegyike evangélikus volt.

Ezeket a telepéseket még évtizedeken át kisebb, fokozatosan gyengülő németországi bevándorlás követte. A létszámban folyamatosan gyarapodó település vegyes eredetű lakóit a közös hitvallás az evangélikus egyház tartotta össze. A bevándorlók hat szabad esztendő után 1736-ban megkötötték a földesúrral a jogokat és kötelességeket szabályos szerződést, mely az alattvalók terheit, az életvitelt elviselhetővé tette.

A település történetében a művelődés és az írásbeliség intézményének megjelenése is erre az időre tehető. A vallásgyakorlása szabadságát bizonyítja, hogy 1731-ben a gyerekek számára már megkezdődött az oktatás. Ez természetesen nem a mai szervezett iskolai tevékenység volt. Valószínűleg egy — a németországi telepésekkel együtt érkező — nem képzett, „mesterrel” kezdődött el az

iskolai munka. Egy németül írni-olvasni tudó, a fizikai munkára alig képes férfi az ős-téli hónapokban foglalkozott a gyerekekkel, s őket az alapvető hittani ismeretekre (bibliai történetekre, imákra, katekizmusra, egyházi énekekre), továbbá az olvasásra és csekély számolásra tanította. A közösség második generációja a falu közepén (mai autóbuszváró helyén) imaházat épített. Feltételezhető, hogy itt tartották az iskolai foglalkozásokat is.

A XVII. század második felében, 1773-ban a Hőgyészi uradalom, melyhez Apáti is tartozott az Apponyi család birtokába került. Az apáti „majorátus” jelentőséget az erdőgazdaság mellett a magas színvonalra fejlesztett szőlészet és borászat adta. Az Apponyiak az 1780-as években kúriát valamint hatalmasa présházat és pincerendszert építettek, s megkezdték a nagyüzemi gazdálkodást. A lakosság létszáma a század végére rendkívül megnövekedett 1786-ban a lélekszám 1169. Néhány kivételtől eltekintve német anyanyelvűek és evangélikusok voltak.

„Annyi bizonyos hogy, 1768-ban készen volt az iskola és imaház, és tanító is volt. Ugyanis a tanító által vezetett szülők könyvében a hátulsó oldalon az áh, hogy a gyülekezet 1768-ban Pécssett egy nagy harangot vett, ott található 155 családapa neve is kik a harangja áldoztak, és ezen névsor alá 1768. Nov. van írva utána Krusz Ádám tanító, és Müller Henrik bíró.”

A Ratio Educationis és az 1781-ben kiadott ún. türelmi rendelet hatására fejlődött a szellemi élet. 1783-ban önálló egyházközséget (Kirchengemeinde) alapítottak, s megválasztották első lelkészüket. Ettől kezdve rendszeresen vezették a születési, a házasságkötési és a halotti anyakönyveket. 1789 novemberében háromévi munka után felszentelték a 600-700 személy befogadására alkalmas új templomot. Az egyházközség ugyanebben az évben, mivel az egytanerős iskolába zsúfoltá vált (Krusz Ádám „oskolamester” 1771-ben még 80 gyereket tanított, az évtized végén Kayer Henrik tanító már 140 tanulóval küszködött) és szükség volt még egy tanítóra, létrehozta a második tanítói állást.

A XIX. század első felében a már kialakult gazdasági élet nem sokat változott. A lakosság szinte kizárólag a mezőgazdaságból él, a földművelés döntő hányadban az önellátást szolgálta. Magas színvonalon, gondosan és szakszerűen művelték a szőlőket. Fokozatosan áttértek a belterjes szőlőművelésre. A bort a család mindennapos fogyasztására szánták; eladásra minőségi bort kevesen termeltek. Az állattartáshoz a parasztok nagyon értettek. Lovat; kizárólag igavonókat; csak a gazdák (Bauer) tartottak. Aprójószág, sertés, szarvasmarha nevelése általános volt. Az erdőségek által épületfához, tüzelőhöz és munkalehetőséghez jutottak a lakosok. A falu lakóiból váltak ki a kisiparosok. A molnárszakmát gyakorolták a legtöbben, mivel a községben 5 vízimalom működött. A kézműipar mesterei, segédei a szegényebb rétegből kerültek ki, ők kiegészítésül „űzték az ipart”. A faluban kb. 15-20 iparos: asztalos, ács, bogsnár, kovács, lakatos, kőműves, cipész, szabó, borbély, mészáros, (rövid ideig pék) tevékenykedett. Öt-hat kereskedő és vendéglős egészítette ki a sort. A sokoldalú háziipar (pl. gyapjúból, kenderből harisnyát, kesztyűt kötöttek; lepedőt, zsákot szöttek) ugyancsak az önellátást szolgálta.

A művelődés területén némi fejlődésről beszélhetünk. 1829. szeptember 13-án Kis János püspök második Apáti látogatása során az alábbiakról számol be:

„A régi iskolához eladatott és helyébe a prédikátori ház szomszédságában egy más, alkalmasabb vétetett, melynek végében egy új iskola építetett. Az oskolás gyermekek megvizsgáltattak. Szüik megintettek, hogy nyári időben is küldjék Jel szorgalmasan gyermekeiket az oskolába. Az oskolamesternek pedig meghagyatott, hogy a gyermekeket kivétel nélkül tanítsa magyarul is.”

A november-április hónapokban működtetett ún. téli iskolákat a vallásfelekezetek tartották fenn. Az anyanyelven folyó tanítás színvonala igen alacsony volt: *„Normális oskoláink nagyobb része gyenge lábon áll, mert azokban a gyermekek olvasáson, számvetésen s a vallás néhány cikkelyein kívül semmit sem hallanak, semmit sem tanulnak Az olvasókönyvből ügyyel, hajjal olvasnak, a nélkül, hogy elmélyők az ismeretben gyarapodnék; a vallás cikkelyeiből pedig néhányai könyv nélkül mondanak, a nélkül, hogy szívök szelidül és jobb volna.”*

A XIX. század második felében, a hazai közigazgatás új rendszerének kiépülése során Apáti nagyközség lett és jegyzői hivatalt kapott, majd 1903-ban elrendelték a Bataapáti helységnév használatát. A főjegyző az általában 20 tagú képviselőtestülettel (Gemeindevorstand) együtt intézte a falu ügyeit. A társadalmi munkában tevékenykedő 10 tagú előjáróságot (Vorgericht) melynek tagja volt a községi bíró, 3 évenként választották.

Az ebben az időszakban kibontakozó kapitalista gazdasági fejlődés csak kis mértékben lendítette fel Apáti. Ennek egyik oka, hogy a vasútépítések elkerülték a falut (Dombóvár és Bataasék között 1873-ban indult meg a forgalom. A község központja 3 km-re van a mórágnyi állomástól.). A másik oka az Apponyi uradalom gazdasági túlsúlya volt. Az Apponyiak borgazdasága az 1880-as évek végén a szőlőgyökér-tetű (filoxéra) vész eredményeképpen szinte teljesen elpusztult. A megszűnő munkalehetőségek miatt a falubeli napszámos réteg egy része a kivándorlásban keresett megoldást. Az Új fajták telepítése 10-15 évet vett igénybe. A minőségileg jobb termés gyarapította a pincészeti munkálatokat, új munkaalkalmakat teremtett: az uradalom ekkor tért át a jó minőségű palackozott borok nagyobb mértékű értékesítésére.

A mezőgazdasági termelés szervezettebbé válását jelzi, hogy 1870-ben megalakult a Legeltetési Társulat, 1899-ben pedig a Tejszövetkezet. Az utóbbi szakképzett vajmesterrel készítette a vajat nagy tételben, s azt a szövetkezet útján értékesítették.

Az ipart továbbra is a néhány malom és a kisipar jelentette. A század végén egyes háziipari férfi-tevékenység az áruterelés szintjére emelkedett. Nagy mennyiségben készítettek szőlőkarót, facipő (klumpát) valamint hársfából esztergált és gyékénnyel bevont un. Svábszéket. A falu lakossága a századfordulóra, a kivándorlás eredményeképpen az 1890-es 1506-ról 1230 főre csökkent.

A szellemi élet területén az alapot továbbra is az evangélikus egyházközség által fenntartott elemi népiskola jelentette. Az 1-3. osztályokat a másodtanító (1880-1950 között: Wagner József, Vágó József, Rehling Gottlieb), a 4-6. osztályokat a kántortanító (1865-1943 között: Stolzenbach Jakab, Petter Ágost, Schwarcz Ádám, Fanszler János, Szendrey Nándor, Szanerwein János) oktatta. A tanulólétszám igen magas, általában 130-150 között volt. A múlt század végén voltak állami törekvések az egyoldalúság enyhítésére, állami rendeltetű bevezették a magyar nyelv tantárgyi tanítását. A kétféle írásolvasás elsajátítása nem volt könnyű a német anyanyelvű 6-8 éves falusi kisgyermeknek. A M. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium ezen kívül szorgalmazta községi gazdasági ismétőiskolák indítását. Ezt a falu képviselőtestülete 1893-ban anyagi okokra hivatkozva elvetette. 1899-ben szintén a pénztelenség miatt nem került sor állami óvoda felállítására sem.

A szociális hálózat első jeleivel is ekkortól találkozhatunk. A magatehetetlen magánosok ellátására menhelyet tartott fenn a község. Orvos Apátiiban sohasem telepedett le, Mórágryról járt ki hetente egy alkalommal.

Az iskola mellett a világi kultúrális élet is megjelent. 1892-ben alakult meg az Önkéntes Tűzoltó Egyesület. Működött egy 8-10 tagú zenekar, amely lakodalmakon, bálakon és a nagyobb egyházi ünnepeken a templomban is szerepelt. Egy országos hírnevű zenei tehetséget is adott a falu Rohmann Henrik hárfaművész személyében.

Az I. világháborút követő rendszerváltozások (1918-19) során Bátaapátiban is megélné a politizálás. Többen részt vettek a Nemzeti Tanácsban, majd a községi direktóriumban. 1919-20-ban Bátaapáti (mivel a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság haderői elfoglalták a Bátaszék- Pécsvárad- Komlótól délre eső területet) a határzónához tartozott. A forradalmak utáni község fejlődése lelassult. Az ipari fejlődését mindössze az iparszerű kőbányászat megindulása jelentette. Előrelépés volt a szolgáltatások területén a postaügynökség megnyílása az 1920-as évek elején. Az 1930-as évek közepén az ügynökség postahivatallá fejlődött önálló épülettel (ma is ott van).

Az elemi népiskolában a változás a tartalmi munkát érintette. Az 1920-as évek második felétől az ún. B-típusú oktatásra, azaz a kétnyelvűségekre tértek át (a földrajzi és a történelmi ismereteket a felsőbb osztályokban magyar nyelven tanították). Ekkor került sor a gazdasági ismétlőkisiskola megszervezésére is. A népiskola 6 osztályának elvégzése után a 15. életév betöltéséig kellett az ismétlőkisiskolát látogatni. Hetente két délután (szerda, szombat) tartottak foglalkozást az írás-olvasás és a számolás gyakorlására, valamint alapvető állampolgári és egészségügyi ismeretek elsajátítására. Az órákat az evangélikus népiskolában tartották, de a működési költségek a községi képviselőtestületre hárultak (az ismétlőkisiskola 1946-ban szűnt meg).

A világi szellemi élet fejlődésének jeleként 1928-ban megalakult a Magyarországi Németek Népművelési Egyesületének (Ungarländische Deutscher Volksbildungsvereine) fiókja, amely a pángermán, majd a hitleri eszmék propagálása révén a 30-as évek végére jelentős befolyásra tett szert az apáti lakosság körében.

A II. világháború katonai eseményei érintetlenül hagyták, elkerülték a községet.

A világháború bejezése után 1946. május 19-én következett be a Bátaapáti német ajkú lakosság kollektív tragédiája. A potsdami egyezmény szellemében Bátaapátiból közel 800 főt, az összlakosság mintegy 80 %-át kitelepítették. Ezzel megkezdődött a falu fokozatos visszafejlődése. Az üresen álló sváb házakba 1946-47-ben a Heves megyei Istenmezeje községből 90 katolikus bányász családot (kb. 500 főt) telepítettek, akik a mezőgazdasághoz alig értettek.

Az 50-es évek elején Bátaapátiba is bevezették a villamos energiát. A községi bekötőút felújításával a falu is bekapcsolódott a rendszeres autóbusz-forgalomba. Munkás- és bányászjáratok szállították az ingázókat (akiket részben a mezőgazdaság kollektívizálása kényszerített az iparba) a bonyhádi ipari szövetkezetekbe és a hidasi, szászvári, komlói szénbányákba. Az államosított egyházi iskola 8 évfolyamosra vált és új épületbe a volt Müller-féle kocsmába költözött (jelenleg is itt található). A község másik kocsmája mellett alakítottak ki kultúrházat egy gazdasági épületből. Itt tartották az ünnepélyeket, politikai gyűléseket és egyéb rendezvényeket is. A kedvezően alakuló szociális, művelődési folyamatot lefékezte, hogy az 1956-ban felbomlott TSZCS újjászervezése során ismét fellángoló kollektívizálás hatására az istenmezeiek visszaköltöztek szülőfalujukba (alig maradt néhány család). Bekövetkezett Bátaapáti második megroppanása: négy év alatt elvesztette lakosságának egyharmadát, ami az 1956-os 778-ról 1960-ra 489 főre csökkent.

Az 1960-as évek második felében a körzetesítés hatására felgyorsult a falu visszafejlődése. A völgyesség délkeleti falvaiban először a termelősövetkezeteket egyesítették, Mőcsény központtal. 1970-ben a közigazgatást vonták össze. Megszűnt a községi tanácsa Grábócon, Bátaapátiban, Mórágynon, s Mőcsényben létrejött a Közös Községi Tanács, a beolvastott falvak nagy hátrányára. A megpróbáltatásokat növelte az iskolák körzetesítése. Bátaapátiban megmaradt az alsó tagozat (1-4. később az 1-3. osztály majd rövid időre az is megszűnt). A felsősök 1969-től Mórágyra jártak a Körzeti Általános iskolába.

1970-1990 között a térség falvait a nem fejlesztendő települések kategóriájába sorolták, ami felért a falurombolással. Néhány sikert ennek ellenére is elért a község. 1966-ban megkezdte működését a napköziotthonos óvoda, 1986-ban pedig megoldódott az ivóvíz kérdése, a mórágnyi vízmű rendszerhez csatlakozva átvezették a vizet Bátaapátiba. Az önállóságát elvesztő községben 1970 és 1990 között a népesség 539-ről 430-ra apadt.

A 90-es évek fordulóján bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások során Bátaapáti közigazgatásilag ismét önálló községgé vált. Az önkormányzat erőfeszítéseinek eredményeképpen a település, fejlődő pályára állt. Felújították a község házát, az orvosi rendelőt, az evangélikus templomot (ez utóbbi a Németországba kitelepített volt Bátaapáti lakosok és leszármazottaik adományai tették lehetővé). Új autóbuszvárót építettek, rendezték a faluközpontot, a mellékutcákat szilárd burkolattal látták el. Az önkormányzatot patronálja a Paksi Atomerőmű Részvénytársaság, amely a településen Tájékoztatósi Irodát tart fenn, valamint kutatásokat folytat a kis- és közepes aktivitású radioaktív hulladékok elhelyezését szolgáló telephely kijelölésére. Munkaalkalmat teremtett a lakosoknak az 1991-től működő, a volt Apponyi-féle borpincét magáénak tudó Európa Bortermelő Kft. melynek résztulajdonosa Zwack Péter is. 1994 óta a községi kábelrendszeren havi egy alkalommal látható Falu TV magazin.

1998 nyarán pedig megjelent a Térségi Krónikás című havi lap melynek minden számában olvashatók Bátaapátival foglalkozó írások. A település 1990-ben újraindította alsó tagozatos általános iskoláját. Az intézmény 1993 -ban tagiskolából részben önálló költségvetési szerv lett és még ebben az évben zsi bongóval, egy teremmel és központi fűtéssel bővült, korszerűsödött. 1995-ben az iskola udvarán található melléképületből tornaszoba került kialakításra. A község önkormányzata jelenleg is többszörös erőfeszítést tesz az iskola megtartására, fejlesztésére.

A Bátaapáti általános iskola története A demokratizálódás útján (1945-1948)

A II. világháború után a politikusok többsége egyetértett abban, hogy a feudális hagyományok elhagyásával modern polgári demokratikus jogállamot kell kialakítani, amelyben a létező felfogások sokaságának kell érvényesülni a különböző vallási felfogásoktól kezdve a materialista-ateista világnézetig. Ez a szándék az iskolarendszer fejlesztésében is érvényesült. A kultúra elsajátítását széles tömegek számára is biztosítani kívánták. Biztosítani akarták a tehetséges, Szegény gyermekek felsőbb iskolai osztályokban való részvételét is. Az oktatás demokratizálásának alapelve értelmében 1945. augusztus 18-án rendelték el a nyolcosztályos általános iskola megszervezését.

A nyolcosztályos iskola gondolata már a 20-as években felmerült, de akkor a gazdasági válság miatt nem valósulhatott meg. Az 1940. évi 20. törvény rendelkezett ugyan a nyolcosztályos népiskolák létesítéséről, de a háborús viszonyok hátráltatták a megvalósítást. A nyolcosztályos népiskola ugyanakkor továbbtanulásra nem jogosított, míg az általános iskola egységes alpműveltség közvetítését tűzte ki célul az iskolába lépéstől 14 éves korig. A nyolcosztályos általános iskola megteremtését nem készítették megfelelően elő. A tanév kezdete előtt két héttel kibocsátott rendelet többnyire nem biztosított elegendő időt az átálláshoz a fenntartóknak. Az Új iskolatípus célja tehát az volt, hogy általános műveltséget nyújtson minden tanulóknak, amelyet ezt követően a középiskolai és felsőfokú tanulmányok követhetnek, illetve a szakmai képzés épülhet rá. A háború utáni haladói törekvések körül említést érdemel még az analfabétizmus felszámolására való törekvés, amelynek értelmében az intézményes oktatás kereteit kiterjesztették a felnőttek számára is (létrehozták a dolgozók iskoláját).

A politikai erők kezdeti együttműködését azonban hamarosan felváltotta a hatalomért folytatott harc. Ennek értelmében hamarosan megindult a felekezeti iskolák elleni támadás, főként a katolikus egyház ellen. 1946-ban a belügyminiszter feloszlatta az összes katolikus egyesületet, a hitbuzgalmiakat kivéve. Feloszlatták a katolikus paraszt és munkásszervezeteket, betöltötték a katolikus ifjúsági folyóiratokat. Megszüntették a cserkészszövetséget. 1947 márciusában a kisgazda Párt képviselője a kötelező hitoktatás helyett a fakultatív hitoktatás bevezetését javasolta, de ez akkor még az egyházak egységes ellenállása miatt meghiúsult. 1948-ban, a hatalomra került baloldali erők megszüntették az iskolai nevelés pluralizmusát. E „fordulat évében” június 16-án lépett életbe az iskolák államosításáról szóló 1948: 33. t.c.. Ortutay Gyula, aki 1947 márciusától 1950 februárjáig volt a tárca birtokosa, így indokolta a döntést: „... az iskolaügy elsődrendű politikai és hatalmi ügy... Az iskolaügyön keresztül az állami apparátusnak módja van, ha tetszik bármiféle eszméi begyakoroltatni, beidegeztetni...”

A Bataapátiban ebben az időszakban folyó oktatásról kevés adat áll rendelkezésünkre. Annyi bizonyos, hogy az 1945/46-os tanévben az iskola működött. Klenner Adolf evangélikus lelkész az iskolaszék elnöke 1945 végén kérte a tanfelügyelőséget, hogy Rick Edith Bátára kinevezett de Bataapátiban lakó tanítónőt osszák be a helyi evangélikus népiskolában, mivel a községbe 43 telepesszalád érkezett 36 tankötelessel. Így az itt tanító Rehling Gottliebre és rá, aki a másik tanítót már négy éve helyettesítette 120 tanköteles korú gyermek oktatására hárult. Az engedélyezés után 1946-os év elejétől Rick Edith az I-IV. Rehling Gottlieb pedig az V-VIII. osztályt tanította.

1946. május 19-én nagy csapás érte a falut, a lakosság közel 80 %-át kb. 800 német ajkú lakost kitelepítettek. A kitelepítés folytán az óslakos gyerekek száma 11-re csökkent, akikből evangélikus 2 pedig római katolikus volt. Ez az evangélikus népiskola elnéptelenedését eredményezte. Az év nyárutóján, majd 1947 tavaszán a Heves megyei Istenmezeje községből 90 katolikus bányászcsaládot kb. 500 főt telepítettek az üresen álló, berendezett sváb házakba. A betelepült 102 telepés gyerek iskola nélkül maradt.

Az 1946/47-es tanévben az oktatás nagy nehézségek közepette zajlott. „A tanító jelentése szerint a telepés gyerekek nem iratkoztak be az evangélikus népiskolába, mivel a szülők szerint sem az iskola, sem annak tanítói nem alkalmasak az ő gyermekeik oktatására és nevelésére.” Ezeknek a gyerekeknek Nánásy György érettségizett telepés adott délutánonként díjmentesen közös leckéket elemi ismeretekből. Rehling Gottlieb igazgató kérte a tanfelügyelőt, hogy ezt az állapotot szüntesse meg. Ez, valamint az a megnyilatkozás, amelyet az evangélikus lelkész helyettes-tanítónő kinevezésének kérelmében olvashatunk „Megígérem, hogy lelkiismeretesen s pontosan fogom kötelességemet teljesíteni és hazafias, demokratikus szellemben a gyerekeket nevelni” rávilágít a kor kettőségre, amelyben a világnézeti pluralizmus elve érvényesül teret adva a létező felfogások sokaságának, de a háttérben egyre erősebbek azok az erők, amelyek ennek az állapotnak a megváltoztatására törekednek.

Ebből az időből fennmaradtak iskolalátogatási jegyzőkönyvek, amelyek a bataapáti iskolai munkát értékelték. Az 1947. május 5-i jegyzőkönyvből kiderül, hogy az evangélikus népiskolában az oktatást három fő végzi: Rick Edith az I-II. osztályt, Keresztes Gábor a III-IV. osztályt, Rehling Gottlieb pedig az V-VIII. osztályt vezeti. Megtudhatjuk a jegyzőkönyvből, hogy az iskolába járás nagyon rendszertelen volt ebben a tanévben. A tanügyi előadó nehezményezte, hogy a III-IV. osztályban a tanító földmunkái miatt április 23-27 között nem volt tanítás valamint megállapította, hogy a felső tagozatban a tanítás húsvét óta rendszertelen, a sürgős mezői munkák beálltával a tanításon Csupán 3-4 tanuló jelent meg. Ezek az adatok azt mutatják, hogy nem volt könnyű helyzete a községben tanítóknak. Megélhetésük érdekében saját földjükkel is törődniük kellett még, ha az az iskolai munka rovására is ment, valamint biztosítaniuk kellett a tanulóknak minél rendszeresebb iskolába járását, ami az egészen más környezetből érkező telepés gyerekek esetében nem volt könnyű feladat.

Egy másik iskolalátogatási jegyzőkönyv „amely felvétel 1948. február hó 13-án a bataapáti három tanerős evang. jellegű fiók általános Iskola meglátogatása alkalmával tartott értekezletről” az alábbiakról számol be. „Jelen vannak Miklós Gergely tanügyi előadó, iskolalátogató; Rehling Gottlieb igazgató és tanító, továbbá Rick Edith és Keresztes Gábor állami beosztott tanítók”.

I. Külső rend: Az épület, amelyben egy tanítói lakás és két tanterem van, az evangélikus iskolafenntartó tulajdona. Régi épület, e/ég sötét tanteremmel. Az évi rendes nagytakarítást a község most végeztette el. Árnyékszék, melléképületek eléggé rendben vannak. A különálló egyfülkés árnyékszék a tanítók részére is hozzáférhetővé teendő. Napi tisztogatás, fűtés elég rendes.

II. Belső rend: Órarendek jóváhagyottak, illetve láttamozottak. Helyi tanmenetek részben készek, részben munka alatt vannak. A tanítók ezután óravázlatokat fognak készíteni. Mivel ebben az évben kezdte el az iskola az általános iskolai rendszert, a felső tagozatban csak az V osztály vehető általános iskolai osztálynak, ahol a három tanító szakosítva tanít megfelelően elosztva a tantárgyakat. A naplókban az észrevételezett hiányok pótlandók, s ezután azok vezetésére nagy gond fordítandó. A beiskolázás egypártól eltekintve rendesnek mondható, éppen úgy az iskolabajjárás is. Hogy többé-kevésbé rendbe jöjjön az is, rendszeresíteni kell a szülői értekezleteket és a családlátogatásokat. Állami tankönyveket használnak. Igen kevesen szerezték be. Írószerrel inkább e/ vannak látva.

III. Oktatás és nevelés: I-II. osztály vezeti Rick Edith tanítónő. Minden tantárgynál a tananyag szerinti tárgykörmél mozognak. Az első osztály számolásánál a 10-es átlépésére nagy gond fordítandó. Olvasásnál a tagolva olvasásra nagy figyelemmel kell lenni. A beszélgetésnél önállóságra oktassuk a tanulókat. A szómizó énektanítást az egyetlen zeneértő igazgató és kántortanító fogja elkezdeni tanítani.

III-IV. osztály. Vezeti Keresztes Gábor tanító. Szintén az időben előírt tárgykörben mozognak. Írásnál, fogalmazásnál, olvasásnál számolásnál a mutatott módokat igénybe kell venni ezután. Dolgozati füzetek gondosan javítottak. A tanulókat állva kell énekeltetni.

V-VIII. osztályokat vezeti Rehling Gottlieb igazgató. Nagyon meglátszik a tanulók tanszerekkel való hiányos felszerelése és rendetlen iskolabajjárása. Olvasás, írás sokat gyakorlandó, vagyis az elmaradt alapot, amelyért nem az ottani tanítók felelősek, mert telepés tanulók pótolni kell. Az egyes tantárgyaknál aszerint kell eljárni, ahogy az értekezleten is elmondottam. Olvasókönyvül egyenlőre azt a könyvet kell használni, amelyből a legtöbb van. A földrajznál a ma eseményeit is bele kell kapcsolni a leckékbe.

IV. iskolán kívüli munkában ezután mindnyájan résztvesznek. Szabadművelődési ügyvezető Rick Edith tanítónő. A népi ének tanítását igazgató elkezdte az ifjúság körében is.

V. Önművelést, önképzést csak a Köznevelés-en keresztül végezhetnek, mivel más munkához nem juthatnak hozzá.

VI. Tanácsok. Minden tantárgy, minden leckéjében, szociális, nemzeti és erkölcsi nevelésének kell lennie, hogy a felnövő nemzedék kezébe vehesse a demokratikus jövő Magyarorszájának irányítását, illetve vezetését.”

A dokumentumból megtudható, hogy az iskola az előző tanévhez képest változatlan tantestülettel, rendben tartott épületben végezte munkáját. Az oktatás terén nagy változást jelentett, hogy a részben osztott népiskola elkezdte az „általános iskolai rendszert” a tanítók az V. osztályban szakosítva oktatták a tantárgyakat, amelyek valószínűleg az 1946-os első általános iskolai tanterv szerint alakultak.

Az iskolába járás rendszeresebb volt, mint az előző tanévben és az állami tankönyvekből is jutott a gyerekeknek.

A jegyzőkönyvből kiérződik a kor szellemének megfelelő tanítói munka értéke. Az értékelésből kiderül, hogy a bátaapáti tanítók a nehéz körülmények ellenére is igyekeztek munkájukat megfelelő színvonalon ellátni. Ebben segítségükre volt a Köznevelés is, mint nevelők számára egyedül elérhető szakmai lap. Azt, hogy a valódi tartalmi munka figyelemmel kíséréséről van szó a megfogalmazott kritikák bizonyítják. A megfelelő „szociális, nemzeti és erkölcsi nevelést” az oktatáson kívül valószínűleg ekkor is érvényesíteniük kellett.

Az 1945-48 közötti időszakról elmondható, hogy a háború befejezése után meginduló oktatást a kitelepítés majd az új, más vallású lakosok érkezése nagyon megnehezítette. A tanítás még főként a háború előtti ideológiának megfelelően folytatódott egészen a „fordulat évéig”.

A „szocialista Iskola” (1950-1989) Működés önálló iskolaként 1950-1968.

A hatalomra került kommunista párt számára az oktatásügy a pártpolitika „szolgálólánya” lett, amely az engedelmes állampolgárok nevelésének színterét jelentette. Ennek megfelelő az 1950-es tanterv melynek célja: „*tanuló ifjúságunkat Népköztársaságunk öntudatos, fegyelmezett állampolgáraivá, a dolgozó nép hűséges fiává, a szocializmus építőjévé nevelte...*” Ez a tulajdonképpen olyan alattvalói magatartás kialakítását jelentette, amely a diktatórikus parancsuralmi rendszer igényeinek felelt meg. Az iskolában közvetítendő ideológia a marxizmus-leninizmus volt. A Magyar Dolgozók Pártjának 1950-es határozata pedig azt sürgette, hogy a tankönyvek, a tanterv és a tananyag sugározza a marxizmus-leninizmus ideológiáját, valamint felszólított a „klerikalizmus” és a „burzsoá ideológiák” elleni harcra. Ezen kívül szorgalmazta az iskola és a termelés szorosabb kapcsolatát, és a munkás-paraszt származású tanulók lemorzsolódásának felszámolását is. Ennek eredményeképpen az 1952/53-tanévig erősödött az iskola megtartó képessége. Az ezt követő hullámvölgyek a 60-as évekre ismét fellendülés követte, amely fokozta az iskolák megtartó képességét.

Az általános iskola a 60-as évekre vált általánosan elterjedté, ugyanakkor megtorpant a fejlődése. A 70-es évek elejére ismét meg kellett hirdetni a „bukásmentes iskolát” című kampányt. Ennek eredményeképpen a 80-as évek közepére a tanköteles gyerekek 95 %-a elvégezte az általános iskolát. A tárgyalt korok e szakaszára a ciklikusság jellemző. A központilag irányított és ellenőrzött, centrális tantervekkel, uniformizált tankönyvekkel és módszerekkel működő általános iskola fejlődésére, általánossá válására nem az egyenletes fejlődés volt a jellemző.

Az 1961. évi 3. törvény 14 esztendőről 16 évre emelte fel a tankötelezettséget, ugyanakkor ismételten hangsúlyozta a „szocialista világnézet és erkölcs” hegemoniáját. Az 1963-ban kiadott általános iskolai tantervben a következő cél meghatározását jelölték ki:

„Az általános iskola célja, hogy megalapozza a kommunista ember személyiségének kialakítását. Ennek érdekében nyújtson mindenkinek egységes korszerű alapműveltséget;

- ◆ *egész oktató-nevelő munkájával céltudatosan fejlessze bennük a kommunista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságokat;*
- ◆ *neveljen úgy, hogy a tanulók szeressék szocialista hazánkat és más országok népeit, becsüljék a munkát és a dolgozó embert, vegyenek részt társadalmunk célkitűzéseinek megvalósításában,*
- ◆ *tegye képessé őket arra, hogy hazánknak és a jövő társadalmának mindenoldalúan fejlett, öntudatos dolgozóivá és védelmezőivé válhassanak.”*

Érdekes „fejlődés”, hogy még az 1950-es tanterv a „szocialista emberről” irt, addig 1963-ban már a „kommunista ember” volt az elrendő cél. Nyilván ebben az 1956-os forradalomnak lehetett nagy szerepe.

A 60-as évektől egyre nagyobb problémát jelentett a tananyag túlzott felduzzadása, amely nem felelt meg a gyermekek szellemi teherbíró képességének. Ezért az 1972-ben kiadott párthatározat a tananyagcsökkentés kérdésével is foglalkozott. Ez a határozat irányozta elő egy új tanterv kimunkálását, amelynek nyomán a „rugalmas kerettanterv” jegyei már az 1978-as általános iskolai tantervben kimutathatók. Korszerűbb tankönyveket javasoltak, és a szaktárgyi felaprózottság megszüntetését integrált oktatással akarták kiküszöbölni. Ezt megelőzően már a 60-as évektől engedélyezték az új utakat kereső iskolakísérletek beindítását.

Az 1985-ös 1. törvény volt a monolitikus korszak utolsó lényeges közoktatás-politikai dokumentuma. Az iskola és környezet kapcsolatának erősítését szorgalmazta, és egy szűk körben egyedi megoldások, iskolai kísérletek folytatását engedélyezte.

Bátaapátiban 1950-ben került sor az evangélikus általános iskola államosítására, erről egy 1950. október 1-jén keltezett kimutatás tanúskodik, ahol a pecséten az „*Állami Általános iskola Bátaapáti*” feliratot olvashatjuk. Ugyanebben az évben, mivel az államosított iskola két tanterme már nem volt alkalmas a korszerűsítésre a Községi Tanács igénybe vette a falu központjában üresen álló Müller-féle épületet (kocsmát, mézszárszéket, lakóházat) s az állami általános iskola odaköltözött. Az oktatás kezdetben itt és két tanteremben folyt. Ebben az időszakban már működött az iskolában úttörőcsapat, amely a falu kulturális életéből is kivette a részét, a tanácsülések előtt több alkalommal is „szavalatokkal, énekkel, tánccal” előfordult, hogy „*egyfelvonásos színdarabbal szórakoztatta a megjelent dolgozókat*”.

Az 1954/55. tanévben a tanerők létszáma kettő fő volt. Ekkor került az iskola élére Rehling Gottlieb helyére Veres Jolán. Megvalósult az iskola felújítása. A megújult épületben két tanulócsoporthoz 63 gyermek tanult, ebből 41 volt az alsós 22 pedig a felsős tanuló. Mindkét nevelő tanítói végzettséggel rendelkezett így igazán szakosított oktatásról nem beszélhetünk. Ezt a későbbiek során sem sikerült teljesen megvalósítani. A tanított tárgyak a következők voltak. Első osztályban: testnevelés, ének, számtan és mértan, magyar nyelv és irodalom, mely beszélgetést, olvasást, írást foglalt magába. Második osztályban a magyar tantárgy bővült a fogalmazással és a nyelvtan-helyesírással emellett új tantárgyként szerepelt a rajz is. Negyedikben ezek mellé belépett a földrajz tantárgy. Felsőben magyar nyelv és irodalom keretében nyelvtant és helyesírást valamint irodalmat oktattak. Önálló jegyet kaptak a tanulók az írásbeli dolgozat külső alakjára. A földrajz mellett ötödikben az élettelen természetet, hatodikban a növénytant, hetedikben állattant, nyolcadikban pedig az ember élettantát és egészségtanát tanulták a tanulók. Hatodikból tanulták a történelmet és külön a mértant, hetedikből a fizikát. Nyolcadikban megszűnt a földrajz viszont ekkor tanultak alkotmánytant és erkölcsi alapismereteket, valamint kémiát is a gyerekek. Érdekes, hogy bár 1949-től kötelező volt, 1962-ig Bátaapátiban nem tanították az orosz nyelvet. Ennek oka lehetett talán az összevonásból adódó speciális helyzet, esetleg képzett, szakos nevelő hiánya.

A tanév oktató-nevelő munkájáról Veres Jolán, akit ebben az évben tanácsagnak is választottak a következőképpen számol be:

„Az iskolaépület átalakítása, amelyre a Községi Tanács 33920 Ft-t fordított, befejeződött. A tanulmányi eredmények a hiányszakok miatt nem kielégítőek, mert a tanulók létszámának 25 %-a elbukott és hat tanuló pedig ismétlésre van utalva. A szülői munkaközösség nem

működik, így a nevelők a szülői munkaközösségtől segítséget alig kapnak. A kultúrélet a községben eddig még kevésbé működött, ennek fő oka az volt, hogy a DISZ alig működött.”

A beszámolóból kitűnik, hogy a kor oktatáspolitikai törekvéseinek megfelelően az iskola vezetése nem volt elégedett a közel 10 %-os évméltési aránnyal. A tanulók nevelése, az iskolai élet eseményeinek a megszervezése is főként a tanítókra hárult a szülői munkaközösség passzivitása miatt.

A következő tanévben az I-IV. osztályban 47-en, az V-VIII. osztályban pedig 23-an tanultak így a létszám 70 gyermekre emelkedett. Ebben az évben találkozhatunk először azzal, hogy az iskolából üdülni mentek gyerekek, egy fő vett részt táborozáson a nyári szünetben.

Az 1956/57. tanévnek Eberhardt Károly személyében új igazgatóval vágott neki a tantestület. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1956 októberé és 1957 márciusa között nem maradtak ránk, valószínűleg a forradalmi események miatt. Valószínűsíthető, hogy az országban zajló események hatására az iskolában is szünetelt a tanítás bizonyos ideig. Mindezek ellenére az oktató-nevelőmunka számára jobb lehetőségeket biztosított, hogy a tantestület létszáma három főre bővült. Így az összevont alsót tovább bontották két tanulócsoportra, az I-III. és II-IV. osztályt vonták össze. A kisebb létszámú osztályokkal —I-III.-ban 33, II-IV.-ben 25 gyermek tanult — hatékonyabban tudtak foglalkozni a nevelők.

Az 1956-os forradalom után a betelepült istenmezeiek nagy számban kezdtek visszavándorolni szülőfalujukba. A tanév végére a 82 tanulóból közel 20 % 16 fő hagyta el az iskolát. A tanulólétszám évközben — még ha nem is hasonló arányú — változás egészen 1960-ig tartott, nehezítve a tanítók munkáját.

A három tanulócsoport számára az oktatást az iskola két tanteremében csak úgy lehetett megoldani, hogy az egyik teremben egész nap folyt a tanítás. Az alsósokkal délelőtt a felsősökkel pedig délután foglalkoztak. A tanév befejezése után két tanuló vett részt üdülésen.

Az 1957/58-as tanévben sikerült olyan megoldást találni, amely lehetővé tette, hogy a felsősök is délelőtt tanulhassanak. A 22 felsős tanuló a Kossuth u. 1. házszám alatt található tanítói lakás (napjainkban is szolgálati lakás) egyik tanteremmé átalakított szobájában tanult, míg a 34 I-III. osztályos és a 31 II-IV. osztályos tanuló továbbra is a régi iskola két tantermét használta. 16 Eberhardt Károly igazgatónak, aki a faluba kerülése óta az úttörőcsapat vezetője és tanácsstag is volt, az első félév lezárása előtt a Községi Tanács számára tartott beszámolójából megtudhatjuk, hogy a tanítás zökkenőmentesen folyt. A téli tüzelőt az iskola számára a tanács biztosította. A tanulók rendszeresen jártak iskolába, a hiányzások, késések az előző évhez képest csökkentek.

A tanácsstagok iskolai munka iránti érdeklődését jelzi, hogy a beszámoló után több kérdést tettek fel. Ezek egyike pedagógiai témájú volt. A tanácsstag arra kérte az igazgatót, hogy a világosítsa fel miért nem osztályoznak a házi füzetbe. Az iskola vezetője válaszában kifejtette, hogy azért csak az iskolai füzetbe osztályoznak, mert a házi füzetben előfordulhat olyan eset, hogy nem maga a tanuló végzi el a feladatát és így esetleg olyan osztályzatot is, kaphatna, amit nem érdemelne meg.

A kérdésből és a válaszból kitűnik, hogy lehetett a szülőknek egy olyan része, amely az otthoni munka osztályoztatásával próbálta volna meg gyermekei érdemjegyét javítani. Nem lehettek könnyű helyzetben az ilyen esetekben a bátaapáti pedagógusok, hiszen ilyenkor a gyerekek mellett a szülőket is „nevelniük” kellett.

A tanítóknak mások nevelése mellett önmaguk fejlesztésével is törődniük kellett. A kornak megfelelő „szocialista” világnézet formálását, szakmai önművelésüket ebben az időben az alábbi folyóiratok járatásával biztosították: Társadalmi Szemle, Belpolitikai Szemle, Művelődésügyi Közöny, Köznevelés, Család és Iskola, Tiszatáj, Repülés, Sport és Testnevelés.

A következő tanévben az iskola vezetését az áthelyezett Eberhardt Károlytól, az 1955-től az intézményben előbb az alsó tagozatot, majd az I-III. osztályt tanító Percsy Róza vette át. A 80 tanuló továbbra is két épületben három nevelő oktatta.

Szeptemberben a tanítás kitakarított, tiszta iskolában, rendben beindult. A nevelők igyekeztek minél többet megtenni a tanulók sokoldalú fejlesztése, nevelése érdekében. Ezért az intézmény kapuját ettől az évtől kezdve már fél nyolctól kinyitották abból a célból, hogy megelőzzék a gyermekek utcán való csellegését. Ez a tanítók számára többletmunkát jelentett, hiszen erre az időre a gyerekek mellé nevelői felügyeletet kellett biztosítani. Változás következett be az úttörőcsapat vezetésében is, amit Eberhardt Károlytól Klieber Katalin, az iskolába előző évben érkezett nevelő vett át. Az úttörők a pedagógusok vezetésével rendszeresen részt vettek a községben történő kulturális megmozdulásokban és kisebb-nagyobb társadalmi munkák elvégzését is vállalták. Ilyen volt a faluban található hősi sírok valamint a világháborús emlékmű rendbetétele.

Ettől az évtől kezdve gyakorlókert is működött az iskola mellett, amely a tanulók munkára való nevelését volt hivatott szolgálni. Az 5733 m² kertben minden munkát a gyermekek végeztek a nevelők irányítása mellett.

A téli időszakban problémát jelentett, hogy a Kossuth utcai épületben a kályha nem működött, így a felsősök több keresztlül alig fűtött helységben tanultak. Ekkor megnőtt az igazolatlan mulasztások száma, aminek a megelőzése érdekében az iskola vezetője felkérte a párt és tanácsi szerveket, hogy az igazolatlanul mulasztó gyermekek szüleivel vegyék fel a kapcsolatot, hogy ezek ne fordulhassanak elő többet.

A tanév végén kimagasló tanulmányi munkájáért négy tanuló kapott „Jó tanulási” oklevelet. Ennek, az 1959-es évnek a nyarán szervezték meg először Bátaapátiban az idény napközi otthont azoknak a gyermekeknek a számára, akik szülei munkahelyi elfoglaltságai miatt felügyelet nélkül maradtak volna otthon. Ez az első évben nem igazán váltotta be a hozzá fűzött reményeket, az első két-három hét után a létszám egyszer sem érte el a 25 főt. Sor került a nyáron a Petőfi utcai iskolaépület felújítására is, amelynek során kialakításra került egy harmadik tanterem valamint kimeszelték és kifestették az egész iskolát.

Az 1959/1960-as tanévben végre egy épületben tanult a három tanulócsoport 90 tanulója. Javultak az intézmény tárgyi feltételei is. A Művelődésügyi Minisztériumtól kaptak egy iskolai szekrényt, egy számológépet, három csóvázás széklet. Földrajz és természetrajz tanításához több értékes szemléltető eszközt és egy applikációs táblát, amely az I. osztályos számtan, olvasás, írás tanításához nyújtott segítséget. Folyamatosan gyarapodott az 1956 ősze óta működő iskolai könyvtár is. Az ifjúsági könyvtár műveinek a száma az 1956/57-es 94-ről, 1960-ra 151-re nőtt. A nevelői könyvtár esetében ugyanebben az időszakban a könyvek szám 42-ről 96-ra emelkedett. Elmondható tehát, hogy a művelődés eme formájához megfelelő lehetőséget biztosított az iskola, amelyet a kölcsönzések száma — 1959/60-ban 74 kölcsönzés az ifjúsági, 39 a nevelői könyvtárból — is igazol.

Az oktató-nevelő munka helyzetéről, az ebben bekövetkező változásokról Percsy Róza igazgató részletesen beszámolt a Községi Tanács előtt:

„A szülők óhajára kértük, hogy iskolánkban bevezethessük a német anyanyelvi oktatást. A Művelődési Osztály rendelkezése szerint

ebben az iskolaévben heti három órával, egy alsós és egy felsős csoportban be is indítottuk. A gyengébb tanulókkal tanítás után is foglalkozunk, ami többletmunkát is jelent. Ennek ellenére mégis akadt olyan szülő, aki ezt nemcsak, hogy nem értékeli, hanem egyenesen félremagyarázza, sőt fenyegeti a nevé/öt, hogy az ő gyermekével kivételezik. Egy sokgyermekes anya azt mondta a nevelőnek „Maguk azt kívánják, hogy az én gyermekeim is annyit tudjanak, mint azoké, ahol csak egy van?” A tanulók a nevelő szakszerű irányításával bevetették, rendszeresen művelték a gyakorlókeretet és örömmel várták a terméseredményeit. Sajnos ezt már nem élvezhették, mert ismeretlen tettesek nemcsak lelegettették, hanem a kerítést is megromgálták.”

Megállapítható, hogy az oktató munkában a legnagyobb változást a német nyelv tanítása hozta, ami a maradék német ajkú lakosság legnagyobb örömeire szolgált. Érdekes és a kor ideológiájának ismeretében különösképpen említésre méltó, hogy Bataapátiban előbb tanították a német nemzetiségi nyelvet, mint az oroszot. A beszámolóból kitűnik, hogy tanítók időt és fáradságot nem kímélve igyekeztek a „gyengébb tanulókat” felzárkóztatni, ezzel is csökkentve a bukások és így a lemorzsolódás arányát, ez azonban néhány szülőből nehogy elismerést, hanem inkább ellenkezést váltott ki. Az iskola, a gyerekek munkájának néhány szülő részéről történő nem kellő megbecsülését támasztja alá az iskolakert „legettetése” is.

A nevelők számára a szülői meg nem értésen kívül nehézséget okozott, hogy lakáskörülményeik eléggé mostohák voltak, mindkét tanítói lakás felújításra szorult. „Sok ablakon csak sejtí az ember, hogy festéket is látott” — nyilatkozta az Iskola vezetője. A kérésnek meglett az eredménye. A Kossuth utcai lakást 1960 nyarán tatarozták.

Az úttörők továbbra is szerepeltek a különböző kulturális eseményeken. Április 4-i 15. évfordulóján tartott ünnepi tanácsülésen, amelyen 140 lakos vett részt „... az általános iskola úttörő csapata az ünnepi beszámoló előtt és utána szavazatokkal és mozgalmi indulókkal tette széppé az ünnep jelentőségét.” A nyár folyamán közülük 16-an vettek részt a Balaton mellett Fonyódon kéthetes táborozáson. Erről a Tolna Megyei Népiújság is beszámolt, külön kiemelve többek mellett Klieber Katalin bataapáti csapatvezető tevékenységét „*akik lelkes munkájukkal hozzájárultak a táborozás sikeréhez...*” Ezekre a tanulókon kívül ketten vettek részt egyhetes őrsvezető képzésen Mórágyn, egy gyermek pedig kéthetes jutalomüdvülésen Balatonlellén.

A következő tanévtől egy jól működő, folyamatosan fejlődő, az időszak oktatáspolitikája által nyújtott lehetőségeket kihasználni, sokoldalú oktató-nevelő munkát megvalósítani igyekvő néhány tanerős intézmény képe tárul elénk. Tovább növekedett a tanulók létszáma. 1960 szeptemberében 95 gyermek tanult az iskolában, akik közül 38 volt a felsős. Egy ebben az évben kiadott miniszteri rendelet értelmében a 14. életévet betöltött de a nyolcadik osztály el nem végzett tanulók kötelesek voltak 15 éves korig iskolába járni. Bataapátiban két ilyen túlkoros tanuló volt, akik a tanév végére sikeresen elvégezték az V. ill. a VIII. osztályt.

Az iskolák számára fontos mutatót jelentettek a továbbtanulási arányok, esetlegesen ezek összevetése más intézmények eredményeivel. A bataapáti iskolából ebben a tanévben mindkét nyolcadikos továbbtanult. Egyik technikumban a másik pedig ipari iskolában folytatta tanulmányait. A másik fontos mutató az évisméltésre bukkant számának alakulása. A nyolc bukkottból hat a javítóvizsgán megfelelt, az így kialakult 2 %-os évisméltési arány nagyon jó eredmény volt, megfelelően azoknak az oktatáspolitikai törekvéseknek, amelyeknek továbbra is az évisméltés, a lemorzsolódás arányának csökkentése volt az egyik fő célja.

A tárgyi feltételek tovább javultak. Az iskola eszköztára 14 diafilmmel, egy applikációs képsorozattal, két térképpel, literes úrmértékkel, méterrudakkal gyarapodott. A testnevelési tanítását új gyűrűhinta, ötrészes ugrószekrény, valamint tornaszőnyeg segítette. Megfelelő tárolóhely hiányában a „*drága tanszerek nedves kis helyiségben penészedtek*”. Az intézmény szerette volna elérni, hogy a második éve az iskola udvarán lévő melléképületben működő mozi helység elköltözzön, és az így felszabadult helység szertárként funkcionáljon tovább, erre azonban csak az 1963/64-es tanévtől került sor.

Változás következett be a nevelőtestületben is. Az úttörőcsapat vezetését a II.-IV. osztályból álló tanulócsoporthoz vezetője, az iskolába ebben az évben érkező gyakorló nevelő Kett János vette át a falu kulturális életében jelentős szerepet vállaló Klieber Katalintól, aki ekkor tanácsstagsága és KISZ titkársága mellett már a művelődési otthon igazgatója is volt.

Az intézmény nevelő tevékenységében hangsúlyos szerepet kapott az egészségügyi nevelés. Az iskola csatlakozott a Magyar Vöröskereszt felhívására a Megyei Művelődési Osztály által meghirdetett tisztasági mozgalomhoz. A tantermeket Szép dekorációkkal, élő virágokkal díszítették „Ifjú egészség örök” ügyletek a tanulók személyes tisztasására. Ennek érdekében mindenkinek ivópohárral, törölközővel, zsebkendővel kellett rendelkeznie. A folyosó tisztaságának felügyelete, az ott található cserepes virágok gondozása, ápolása az ezzel megbízott tanuló feladata volt. A folyosó végén egészségügyi sarkot hoztak létre, ahol a tanítók bántára nem folyóvízesként de kézmosási lehetőséget biztosítani tudtak. Emellett itt cipőtisztító szerszám, valamint a gombfelvarráshoz varrókészlet állt a gyerekek rendelkezésére. A következő nevelőtevékenység eredményeként 18 tanuló végzett egészségügyi tanfolyamot. Közülük öten az iskola számára is dicsőséget szereztek a járási versenyen elért második helyezéssel, aminek a jutalma 13 darab posztóval áthúzott kulacs volt.

Ebben az évben indult be a „takarékbélyeg” mozgalom az intézményben. 52 tanuló gyűjtötte a bélyeget, nyolcan 100 Ft-on felül, hárman pedig 200 Ft-on felül takarítottak meg, ami akkoriban tekintélyes összegnek számított. Szintén ennek az évnek az eseménye volt, hogy az 1959 őszen kezdődött majd a 60-as években kiszélesedett „egy üzem — egy iskola” mozgalom keretén belül, melynek célja a gyárak, vállalatok, termelőszövetkezetek és az iskolák közti pedagógiai, társadalmi és anyagi kapcsolatok erősítése volt, 21 gyerek a helyi „Aranykalász” Tsz-ben gyümölcsfaültetésen vett részt. A kapcsolat elmélyülését jelzi, hogy az ilyen jellegű tevékenységek ezek után évről-évre megismétlődtek. Az 1961-es év nyarán szerveztek először iskolakirándulást. A kétnapos út során Pécs nevezetességeivel ismerkedtek meg a tanulók. A tanulmányi kirándulásokat igyekeztek rendszeressé tenni, ezekre azonban anyagi hiányában nem minden évben került sor.

Az 1961/62-es tanévben a legnagyobb változást a felső tagozat két tanulócsoporthoz bontása jelentette. Az V-VI. és a VII-VIII. osztályokat vonták össze. A Megyei Tanács Művelődési Osztálya a csoportbontást a magas gyermeklétszámra tekintettel hajtatta végre

ekkor, ugyanis már 101 tanuló tanult az intézményben. Ennek érdekében, hogy mind a négy tanulócsoporthoz délelőtt tanulhasson az iskola udvarán található melléképületből egy negyedik tanterem és egy irodahelyiség került kialakításra. Az átalakítás annyira kimerítette a Községi Tanács anyagi forrásait, hogy a berendezéshez szükséges padokat, székeket, asztalt, táblát a mocsényi II. számú általános iskolától kellett kölcsönkérni.

A tanítók számára könnyebbséget és nehézséget egyaránt hozott ez a tanév. A törzstag tanerők előirányzata háromról öt főre emelkedett, tartalmazva magyar-történelem és matematika-fizika szakos nevelőt. Az előiránnyal szemben szakos 1966-ig nem tanított az iskolában, a szaktárgyakat tanítói képesítéssel rendelkezők oktatták, ami nehezítette az oktató-nevelő munkát. Szintén nehézségként jelentkezett, hogy Kert János bevonult katonának így három Új tanerőre volt szükség. Szeptembertől Döry Gabriella nyugdíjasként a II-IV. osztályt, Hagyó Irén képesítés nélküli pedig a V-VI. osztályt vezette. Januártól Szabó Ilona képesítés nélküli nevelő érkezésével lett teljessé a létszám. Arról, hogy a tanítók komolyan vették a szaktárgyak oktatását az ettől az évtől kezdve megrendelt folyóiratok címei

tanúskodnak: A földrajztanítás, A matematikatanítás, A természettudományok tanítása, Élővilág, Magyar nyelv és irodalom, Történelemtanítás, Énektanítás, Parlando, Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, Úttörővezető járt többek az iskolába.

Az úttörőcsapat működése mellett a tanulók szabadidejének hasznos eltöltését, képességeik kiteljesítését az ebben a tanévben 31 fővel megalakuló énekkar, valamint a 35 fővel működő sportkör biztosította.

A következő tanévben változás következett be az iskola vezetésében. A négy év óta az intézményt vezető Percsy Róza nyugdíjba vonult, utóda a pályakezdése, 1957 óta a faluban tanító, annak kulturális életében jelentős szerepet vállaló Klieber Katalin lett. Az oktató munkában változást jelentett, hogy az iskola elkezdte az orosz nyelv tanítását. A tanév végén a 101 tanulóból mindössze egy gyerek bukott osztályismétlésre. Az, hogy a jó eredményben benne volt a tanulók munkája mellett a tanítók tudatos törekvése az iskola megtartó képességének fokozására, kiderül az igazgató Községi Tanács előtti beszámolójából.

„... osztályzásunk nem felelt meg tökéletesen a tantervi követelményeknek, kicsit enyhén bíráltuk el a tanulókat, ezt az is mutatta, hogy csak egy tanuló köteles osztályt ismételni. Ebben a tanévben feltétlenül javítani fogunk az osztályozás reálisságán és még fokozottabban ragaszkodunk a tantervi követelményekhez.”

A tanítók az iskolai oktató-nevelő munka és az ehhez kapcsolódó tevékenységek — Pl. egynapos kirándulást szerveztek az alsó tagozatosoknak Siófokra, a felsősökkel egy hetes országjáró túrán vettek részt a Duna-kanyarban - mellett jelentős részt vállaltak a falu kulturális életében is. Ezekben az években nem volt olyan kulturális esemény a községben, amelynek megszervezésében, lebonyolításában ne pedagógusok vettek volna részt. Ezen tevékenységek sokszínűsége jól nyomon követhető az ettől az évtől kezdve egészen 1968-ig évenként a Községi Tanács elé kerülő kulturális tervekben.

Az előadásorozatok része volt a szülők számára tartott pedagógiai témájú előadásorozat „Szülők iskolája” címen. Tanfolyamot is igyekeztek indítani az analfabétizmus, az írástudatlanság felszámolására. Hiába próbálkoztak azonban éveken keresztül, ez kellő számú jelentkező hiányában nem valósult meg. A művészeti tevékenység címszó alatt szerepelt a színjátszó csoport, mely sem a felnőttek, sem az iskolások esetében nem állandó csoportot jelentett. Egy-egy darab betanulásához a szereplőket az önként jelentkezők közül választották ki. Az iskolások minden évben két egyfelvonásos, a felnőttek két háromfelvonásos darabot adtak elő nagyszámú néző előtt, közönségsikert aratva. Az intézmény tanulói az iskola hagyományos ünnepei mellett; amelyek közül kiemelkedett a „télapó est” és a „farsangi est” valamint ide tartozott az anyák napjának, gyereknapi megünneplése, tanévzáró és a nyolcadikosok számára tartott tablóbál; rendszeresen szerepeltek a községi ünnepségeken melyeket március 15-én, április 4-én, május 1-jén, augusztus 20-án és november 7-én rendeztek. Az ebben az időszakban a vallásos nevelés háttérbeszoritásának egyik jeleként, a keresztelők állami megfelelőjeként megjelenő névadóban a műsort szintén az iskolások, az úttörők adták. A könyvtári munka keretein belül az iskola tanítói évenként kétszer tartottak irodalmi estet többek között „Petőfi életéről és munkájáról”, „Arany János életéről” ezen kívül évente egy alkalommal könyvismertetésre is sor került. 1963-ban pl. Fekete István Tüskevár című könyvét ismertette Szabó Ilona tanítónő, könyvtáros a megjelentekkel. Ezeket az alkalmakat szemléltető filmek vetítésével, valamint a heti két alkalommal gyakorló iskolai énekkar és 1964-től az újonnan alakult tánccsoport alkalomhoz illő fellépéseivel igyekeztek minél színvonalasabbá tenni. Rendszeresek volt a hétfőként tartott ún. „gyermekfoglalkozások” ahol pedagógusok felügyelete mellett a művelődési otthonban televíziót néztek a gyerekek. A látott műsorokat úttörő ill. kisdobos foglalkozásokon beszélték meg. Lehetőség nyílt ezen alkalomkor a diavetítések, szellemi, ügyességi vetélkedők mellett a művelődési otthon játékaival való önfeladati tevékenységre is. A gyerekek testedzési lehetőségének kiteljesítését szolgálta a sportkör mellett 1964-től működő Bánki Nándor nevelő által vezetett kézilabda szakkör, amely külön a fiúk és külön a lányok számára heti egy alkalommal teremtett alkalmat a sportág alapjaival való megismerkedésre.

Az iskola dolgozói lelkiismeretes munkájukért legfeljebb erkölcsi elismerésben részesülhettek. Pedagógushoz méltatlan lakáskörülményeik javítása érdekében Klieber Katalin is szót emelt.

„Az kívánjuk a tanítótól — és méltán — hogy teljes odaadással, szívvel lélekkel oktassa-nevelje községünk gyermekeit, ha azonban lakásproblémái vannak és méltányos áron napi egyszeri étkezést nem tudunk számára biztosítani, nem várhatunk tőle teljes munkát... A nevelői lakások elhanyagoltak, a Kossuth u. 1. szám alatti szolgálati lakásban egy szoba nagygágú oldalfal kidől, a másik szobában a mennyezet egy négyzetméternyi területen leszakad. A cserepek átrakása is feltétlenül szükséges. Kerítése olyan elhanyagolt, hogy nem nevezhető kerítésnek. A Hívősvölgy 1. szám alatti szolgálati lakást tataroztatja a Községi Tanács. Két szobát és folyosót festetik, ablakát kívülről mázolatják. A Petőfi u. 33. szám alatti szolgálati lakás is nagyon rossz állapotban van. Tetőzetén több lécc eltörtött, cseréphiányok vannak, beázik a szobák szimpla és rossz ablakokkal vannak ellátva”

A Községi Tanács korlátozott anyagi lehetőségei ellenére igyekezett a tarthatatlan állapotokon változtatni. Ennek eredményeként a következő évben, 1963-ban megvalósult a Petőfi utcai nevelői lakás külső és belső tatarozása. A Kossuth utcai lakás felújítására viszont az évtized végéig nem nyílt lehetőség.

Az 1963/64-es tanévben változás következett be az oktatómunka tartalmában. Az 1963 szeptemberében életbe lépett új tanterv és utasításnak megfelelően (2. sz. táblázat) kezdte el ill. folytatta tanulmányait az iskola 125 diákja. Az általános iskola azon funkcióját, hogy előkészítsen a társadalmilag hasznos munkavégzésére, részben a gyakorlati foglalkozás, mint új tantárgy elsőtől való bevezetésével kívánta megvalósítani. Új tantárgy volt alsóban a környezetismeret, felsőben pedig az osztályfőnöki óra ami az eddigieknél több lehetőséget biztosított a „kommunista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságok” kialakításának. A növénytan, állattan, egészségtan helyett egy tantárgyat, az élővilágot tanulták ötödiktől a gyerekek. Változás volt még az előző tantervhez képest, hogy a történelem, fizika, kémia tárgyak oktatását egy évfolyammal korábban kezdték. Történelmet ötödiktől, fizikát hatodiktól, kémiát hetedikől tanultak az iskolások. A tananyag növekedése mellett, az osztályozás reálisságának beigért javítása is szerepet játszott abban, hogy az előző évek egy-két tanulójaival szemben, ebben a tanévben kilenc diák bukott osztályismétlésre. A tantervi követelményeket elsajátítók 93 %-os aránya így is nagyon jó eredmények számított.

A tanulók neveltségi szintjével nem voltak elégedettek az iskolában tanítók. Rendszeressé vált az iskolán kívül az illetlen, durva kifejezések használata. A nevelőtestület erőfeszítése, amely a kultúrát viselkedést nemcsak az iskolában, hanem az utcán és a mozielőadások alatt is megkövetelte, ennek visszaszorítására kevésnek bizonyult. Az intézmény vezetője a tanácstagokat és a Szülői Munkaközösség tagjait kérte, hogy próbáljanak ők is minél több szülőre hatni a kedvezőtlen helyzet javítása érdekében. A Szülői Munkaközösség, amely megalakulása óta nem mindig tudta feladatát maradéktalanul ellátni azonban nem csak ebben volt az iskola segítségére. Sokrétű tevékenységét az iskola igazgatója így dicsérte:

„Segítették az ünnepélyek előkészítésében, megszervezésében és azok lebonyolításában. Közösen határoztuk el az egyes programok végrehajtási menetét, együtt készítettük el a szerepléshez szükséges jelmezeket, ruhákat. A szendvicskészítést, tea főzést is bármikor rábízhattuk az SZMK tagjaira.”

1964 júniusa jelentős változást hozott az általános iskola életében. Hét év tanítói és két év iskolavezetői tevékenység után házasságkötése miatt elköltözött a faluból Klieber Katalin igazgató. Fiatalkor ellenére Bátaapáti pedagógusainak, kulturális és közéletének egyik nagy alakja volt, aki a községben történő rövid tartózkodása alatt is többször tapasztalhatta az iránta megnyilvánuló rokonszenvet, megbecsülést.

Klieber Katalin 1939. április 3-án született Alsónyéken. Tanítói oklevelét 1958 júliusában szerezte meg Dombóváron, de már ezelőtt egy évvel Bataapátiba került gyakorlóévesként. További pályafutását, faluért tett tevékenységét az 1964. június 4-i tanácsülésen tőle búcsúzó Vadkerti T. József tanácselnök szavai segítségével idézem fel:

„... Fiatal kezdőként került községünkbe. Alig egyévi munka után a ráváró feladatok egyre nőttek de ő megbirkózott velük, sőt hamarosan tanácsstag lett. Részt vett az összes tömegszervezet tevékenységében. Minden gyűlésen találkozhattunk vele.

Fellendítette a KISZ életét, képviselte a fiatalokat a járási bizottságban, majd küldött lett a megyei bizottsági ülésen. Részt vett a KISZ nyári táborozásán, ahol mint tábor vezetőségi tag kulturális beosztást végzett. Munkájáért aranykoszorús érmet kapott.

A kultúrotthon építésében is kivette a részét és vállalta a vezetését, munkájáért miniszteri elismerésben részesült.

Munkahelyén is megálta a helyét, többször soron kívül előléptették, majd megbízták az igazgatói teendők ellátásával. Elismerésképpen a Szovjetunióba küldték.

Képviselte a községünket országos kongresszusokon a Hazafias Népfrent megyei küldötteként, legutóbb pedig a Német Szövetség hívta meg országos értekezletére. Láthattuk a Nótanács, a Vöröskereszt, az önkéntes Tűzoltótestület helyi ülésein vagy vidéki versenyein hova szívesen kísérte a versenyző tagokat, tanulókat.

Lelkes támogatója az úttörőmozgalomnak, táborozások, nyaralások, autóbusz kirándulások szervezője és végrehajtója.

Kivette részét a földműves szövetkezeti mozgalomból, volt már vezetőségi tag, valamint küldött a körzeti gyűléseken.

Vegyünk róla példát mi, itt maradt tanácsstagok.”

Klieber Katalint 1964-től, a három év katonai szolgálat letelése után az iskolába visszatérő Kett János követte az igazgatói székbe. A gyereklétszám ekkor 120 fő körül állandósult. A 122 tanuló oktatását és nevelését továbbra is öt tanító végezte. Ebben az évben találkozhatunk először az iskola későbbi sorsát előrevetítő jelekkel. A Községi Tanács 1965. augusztus 13-i ülésén többek között arról számoltak be, hogy felsőbb szervek az iskolába új illemhelyiség építését nem engedélyezték, mivel a község iskolája a távlati tervek szerint csak alsó tagozatú lesz.

Az 1965/66-os tanévben hosszú idő óta először nem volt változás a tantestületben. Az oktatásban nehézséget jelentett, hogy még mindig nem volt szakos a fiatal nevelők között. Ahogy az intézmény vezetője önkritikusan megfogalmazta:

„Nincs köztük nagy gyakorlattal, sok tapasztalattal rendelkező pedagógus, ez sok esetben érződik is a munkánkon...”

Ennek ellenére igyekeztek korszerű módon átadni az ismereteket az intézmény 126 diákjának. Éves munkatervükben nagy jelentőséget tulajdonítottak a minél korszerűbb munkaformák kialakításának, alkalmazásának, a tanulói önállóság fokozásának. Ezeket főként a gyakori szemléltetéssel, tanulókísérletekkel kívánták elérni, amikhez a szükséges eszközök nagy részét saját maguk készítették központi hiányában. A tanulói önállóságot fokozó munkaformákat külön tantestületi értekezleten vitatták meg.

A nevelés területén jelentkező problémák a tanulók iskolán kívüli viselkedésével voltak kapcsolatosak. Előfordultak csavargások, esti kimaradások, felnőttekkel szembeni illetlen magatartás. Ezek negatív hatásaira a pedagógusok a rendszeres családlátogatások során (évente kétszer minden családhöz eljutottak) is felhívták a figyelmet, így próbálva megelőzni a hasonló cselekedeteket.

1966 nyarán távozott az iskolából Kett János és neje. Az intézmény vezetésével Mezei Zoltánt bízták meg és helyezték az iskolához. A következő tanév számottevő eseménye volt a 137 tanuló számára az iskola tatarozása. A tavaszi szünetben két tantermet parkettáztak és a tetőszerkezetet javították. A nyár folyamán újravolták az épületet és a világítást neonosították.

Az 1967/68-as tanév megújult iskolában kezdődött. A felújításnak is köszönhetően a tantermek a „tisza, rendes osztály” az intézmény a „tisza, rendes iskola” címet érdemelte ki. Az előző tanévtől szaktárgyak oktatására képesített nevelővel is rendelkezett az iskola miután Hagyó Irén megszerezte magyar-történelem szakos diplomáját. Ez fokozta az oktatómunka hatékonyságát.

A nevelőtestület kiemelt feladatnak tekintette az alapkészségek (beszédképesség, íráskészség, olvasás, számolás és gondolkodási készség) fejlesztését. Az e tevékenységben mutatkozó hiányokról, a fejlesztés módzatairól a következőképpen számolt be Mezei Zoltán a Községi Tanács előtt.

„... Legnagyobb hiányosságot a gyermekek írásánál tapasztaltuk. Főleg az írás külalakjával van baj. Csúnyák a betűformák, rosszul kapcsolják őket egymáshoz. Rendkívül mocskos, zsiros, pecsétes a gyermekek füzete.

Elhatároztuk, hogy keveset iratunk gyerekeinkkel az iskolában de szigorúan megköveteljük, hogy ez a kevés tiszta, olvasható, szép és jó munka legyen.”

Változás következett be az iskola évről-évre ismétlődő tevékenységrendszerében. Továbbra is működött az 5115 számú Ady Endre Úttörőcsapat, folyt a takarékbélyeg gyűjtése, megszervezték a tanulmányi kirándulásokat, táborozásokat. Ezek mellett bővült a szakkörök száma. Az újonnan indult tűzoltó szakkör keretein belül 12 tanuló ismerkedett a tűzesetek megfékezésének, a káros következmények elhárításának lehetőségeivel.

Az 1960-as adathoz képest majdnem duplájára emelkedett az ifjúsági könyvtár kötetének száma, amely ebben a tanévben elérte a 297 darabot. A nevelői könyvtár is jelentősen bővült, 414 kötetet számlált, jelentősen segítve a tanulók és tanítók munkáját egyaránt.

A nevelőmunka során az előző időszakban vissza-visszatérően felmerülő problémák ekkorra sem oldódtak meg, sőt még fokozódtak is. Ezekről így nyilatkozott az intézmény vezetője.

„A gyerekek iskolai viselkedésével nincs baj, az iskolán kívül igen. Lopás, csavargás, kerékpáron helytelen közlekedés többször előfordult.

A szülői ház, a szülővel való kapcsolata az iskolának egyáltalán nem kielégítő. Kevesen látogatják a szülői értekezleteket, ritkán érdeklődnek a gyerekek iskolai munkája után. Sajnos igen sok szülő megelégedik magáról és tarthatatlan magatartást tanúsít velünk szemben is. Azt hiszi gyermeke ellensége vagyunk. Például az egyik szülő ránk akarja dönteni az iskolát, mert gyermekének néhány üres gyufásdobozt kellett hoznia az iskolába. Más szülő ordít a faluban, lázítja a többieket is, hogy a gyerekek azért kapnak egyest mert

a tanító haragszik rájuk. Volt olyan szülő aki részegen bejött az iskolába, megvert egy cigány tanulót, mert az állítólag valamelyik este megverte az ő gyerekeit.

Még sorolhatnám tovább az ilyen és ehhez hasonló példák tömkelegét. Értetünk-e el így jó eredményt? Milyen felnőtt lesz az olyan tanulókból akinek hibáit szülei kézzel-lábbal takargatják?"

A fentiekből kiderül, hogy a szülői ház támogató ereje nélkül a nevelőtestület tagjainak sok problémával kellett szembenéznük. Ezek megoldása, a helytelen cselekedetek, viselkedésformák visszaszorítása a tanítók számára egyedül, szülői azonosulás, segítségadás nélkül szinte reménytelen vállalkozás volt. Ennek ellenére a pedagógusok személyes példamutatással, figyelemfelhívással a lehetetlent is megpróbálták.

A következő tanévtől bekövetkező nagy változásról, arról hogy a termelőszövetkezet möcsényi központhoz való csatlakozása után az iskolára is körzetesítés vár, szülői értekezleten tájékoztatták az érintetteket. Sikerült elérni, hogy a szülők 75 %-a ebbe beleegyezett, így 1968 őszétől a bátaapáti felső tagozatosok Mórágyra a Körzeti Általános iskolába jártak. Ezzel a döntéssel a községben a nyolc évfolyamon történő oktatás a mai napig megszűnt. Az intézmény életében lezárult egy fejezet, amelynek jellemzőit a következőkben lehetne összefoglalni.

A kéttanerős két tanulócsoporthal működő intézmény folyamatosan fejlődött a korszak végére négy tanulócsoporthal és öt nevelővel rendelkezett. Napközis csoport ekkor nem működött az iskola falai között. Szakos ellátottságról (egy ilyen tanár tanított az iskolában) igazán nem beszélhetünk. A folyamatosan emelkedő tanulólétszám mellett a kor oktatáspolitikai törekvéseinek megfelelően az első osztályban indultak és a nyolcadik osztályt elvégzők számaránya megváltozott, csökkent a lemorzsolódás. (3. sz. táblázat) Például az 1954/55-ös tanévben elsős 21 fő, közülük a 8. osztályt az 1961/62-es tanévben 13-an végezték el, 61,9 %, tehát a lemorzsolódás 38,1 %. Az 1957/58-ban első osztályt végzett 16 tanuló, a 8. osztályt az 1964/65-ös tanévben 13-an végezték el közülük, 81,3 %, a lemorzsolódás 18,7 %. Az adatok azt mutatják, hogy erősödött az iskola megtartóképessége.

Az oktató és nevelő munkát nem segítették a tantestületben bekövetkező gyakori változások. Ezen időszak alatt hét igazgató irányította az iskolát, a testületben pedig 17-en fordultak meg. A nevelőtestület ennek ellenére mindent megtett az eredményes munka érdekében. A tanítók sokrétű iskolai elfoglaltságunk mellett a falu közéletében is jelentős szerepet játszottak. Bátaapátiiban a legnehezebb időben is tartalommal próbálták megöltetni az iskolai és az iskolán kívüli munkát is.

Tárgyi és személyi feltételek alakulása A tagiskolai lét korszaka (1968-1988)

A felső tagozat Mórágyra bekörzetesítése után az alsó tagozatosok továbbra is a Petőfi utcai iskolaépületben tanultak. A Közös Községi Tanács anyagi lehetőségei a település iskolája tárgyi feltételeinek nemhogy a fejlesztését de a szintentartását sem tudták biztosítani. A legszükségesebb javításokat, beszerzéseket elvégezték, de másra már nem futotta.

Az 1971-es szakfelügyelői ellenőrzés jegyzőkönyvében arról olvashatunk, hogy az iskola épületei karban tartottak, a nevelői szobát is rendbe hozták, kimeszelték. Azt, hogy ez nem teljes körű felújítás volt tanúsítja, hogy a következő évben sor került az iskola tatarozására. 1974-ben a tetőt javították az épületen, mivel a nevelői szoba használhatatlanná vált a beázás miatt. A tarthatatlanná váló helyzetről, az oktató-nevelő munkát szinte lehetetlenné tevő állapotokról a Magyar Hírlap is beszámolt 1977. június 10-i számában:

.... Félhomály, dohszag, nyitva minden ablak. Kormos, repedezett falak, felpúposodott padló. Már a betonon is áttört a víz. Használhatatlan. A volt úttörőszoba vizes, repedezett falú lomraktár. A tornaszoba is. A többi helyiség képe leírhatatlan, csupa rom. Az iskola teteje több helyütt beszakadt. Az osztálytermekben a mennyezet láthatóan félkörívben lehajlott...

Talán az újságcikk is szerepet játszott abban, hogy a következő év nyarán az anyagiakat biztosítva nagyszabású felújítást végeztek az épületben. 1980-ban pedig a tornaszoba parkettázására is sor került. A változások révén az addigiaknál lényegesen jobb körülmények között végezhetők munkájukat a tanulók és a pedagógusok. Ezt támasztja alá az 1985-ös szakfelügyelői látogatás is, amely az épület felszerelésével, karbantartásával elégett volt és a tárgyi feltételek fokozatos javulásáról számolt be.

A két évtized alatt szemléltetőeszközökben is gyarapodott az iskola. Ezek használata azonban egyéb feltételek, eszközök hiányában nem mindig volt biztosítható. 1970-ben a „televíziót az iskolának” akció keretén belül a Bonyhádi Zománcgyártól kapott televízió mellett diavetítővel, lemezjátszóval, epidiaszkóppal lett gazdagabb az intézmény. A diavetítő azonban sötétítőfüggöny ill. vetítőernyő hiányában nem volt használható. Az audiovizuális eszközöket pedig a többszöri meghibásodás miatt használták keveset.

Az oktató-és nevelőmunka során hátrányt jelentett, hogy a tanulást segítő eszközök és segédanyagok nem mindegyike állt a pedagógusok rendelkezésére. 1976-ban az új matematika tanításához szükséges színes rudak és logikai lapok megvoltak, de hiányzott a tematikus kép, a nyelvtani és az I. osztályos számtani applikációs anyag. 1978-ban az új tanterv bevezetésekor az összevont tanulócsoporthoz számára kifejlesztett magnós program alkalmazásához magnetofont, fülhallgatókat és az oktatandó anyagot tartalmazó kazettákat is megkapta az intézmény. A környezetismeret és a technika hatékony tanításához szükséges eszközkészletet azonban minden erőfeszítés ellenére csak 1983-ban sikerült beszerezni. 1987/88-ra az iskola megszűnését megelőző tanévre érte le az intézmény azt, hogy mindegyik tanulóknak saját gyermeklexikonja volt. Ez akkor a nehéz anyagi helyzet ismeretében sikernek számított.

Az iskola alsó tagozatossá válása, a mórágyi Általános Iskola tagiskolájaként való működés a nevelőtestületben is jelentős változásokat okozott. Az 1967/68-ban az intézményben dolgozó tantestület valamennyi tagja (lásd . sz. melléklet) a tanév végén elhagyta az iskolát, így a következő évet két új tanerő kezdte az intézmény falai között.

A nevelőtestület létszáma a tanulólétszám változásával, a két felsős tanulócsoporthal megszűnésével két törzstag pedagógusra csökkent. Ők az I.-III. és a II.-IV. osztály osztálytanítói voltak. Lényeges változás az 1982/83-as évben következett be, amikor is a IV. osztály elkerült a községből annak okán, hogy Mórágyn már negyedikben elkezdtek az orosz nyelv oktatását. Bátaapátiiban így csak egy tanulócsoporthal maradt hármassal, aminek következményeként a törzstag tanerők szám egy főre csökkent.

A húsz év alatt a településen 11 tanító okította a gyerekeket, közülük hárman pedagógiai képzés nélkülüként. Ezen időszak alatt a következő iskolavezetők irányították az intézményt:

Pethő Jánosné 1968-1970
Tóth Rózsa 1970-1972
Hollósi Imréné 1972-1974

Solymosi Gézáne
1974-1988

Az itt tanító pedagógusok közül, rajtuk kívül Solymosi Géza nevét említeném még meg, mint aki hűségével (öt évnél hosszabb ideig dolgozott az iskola falai között a gyakran változó tantestületben), valamint 1973-tól helybeli lakosként közéleti tevékenységével járult hozzá az iskola hírnevének öregítéséhez.

Oktató- és nevelőmunka helyzete

Az hogy az intézmény az 1968/69-es tanévtől a mórágiai iskola tagintézményeként működött szervezetileg tovább, azt jelentette, hogy a mindenkor iskolavezető önállósága az előző évtizedekhez képest csökkent. Az iskolát érintő lényeges kérdésekben Mórágyn született döntés, amelyhez gazdaságilag és szakmailag, pedagógiailag egyaránt tartozott a tagiskola. A vezető tanító havonta meghatározott összegű ellátmányt kapott a rendszeresen felmerülő kiadások fedezésére. Az, hogy az intézmény nem volt önálló, hogy szervezetileg visszalépés következett be az előző időszakhoz képest nem járt a pedagógiai munka színvonalának csökkenésével. A tanítók mindent megtettek az oktatás és nevelés eredményeinek fokozása, a község kulturális életének fejlődése érdekében.

A tanulólétszám a közel két évtized alatt lassú csökkenést mutatott. (4. sz. táblázat) Az 1968/69-es tanévben 62 gyerek iratkozott be az iskolába, 1982/83-ban már csak 25. Annak hogy a két tanulócsoporthoz megszüntették ebben az évben, így az egy tanító hármas összevonásban tanított, azonban nem ez volt az oka hanem ahogyan már az előzőekben említettem azt, hogy az orosz nyelv tanításának alsóban való megkezdésével a negyedikes gyerekeknek át kellett járni az anyaiskolába ahol a tárgy tanításához a szakos nevelő rendelkezésre állt.

1987/88-ra eljutott az iskola addig, hogy az aktuális tanévben kilenc gyermek járt az intézménybe. Az alacsony létszám miatt a következő évben a tagiskola bezárta kapuit, a bátaapáti alsósok mindegyik Mórágyn kezdte meg az új tanévet. A tanulólétszám ilyen arányú változásának csak egyik oka volt, hogy az elsovvasztásra ítélt településen, ahol építési engedélyt sem adtak ki csökkent a lakosság száma, ami együtt járt azzal, hogy kevesebb gyermek is született. A másik ok, ami a csökkenést előidézte a napközi hiánya volt. Ennek következtében, mivel gyermekeik felügyelete nem volt egész napra megoldott és a napközi a szakszerű délutáni foglalkozást is biztosította, azoknak a szülőknek egy része amely a településen járathatta volna iskolába, inkább Mórágyra íratta be gyermekét, ahol ez a lehetőség rendelkezésre állt.

A lemorzsolódást ebben az időszakban nem tudtam vizsgálni, mivel kutatásaim során nem találtam olyan dokumentumokat a bátaapáti iskolára vonatkozóan, amelyekből ez nyomon követhető lett volna. Az évisméltésre bukottak számából azonban így is következtethetünk a tanulmányi munkára. Az 1976-os szakfelügyelői látogatás jegyzőkönyvében négy évre visszamenőleg találhatunk erre vonatkozóan adatokat, amelyek a következők:

1971/72 14 tanuló 33%

1972/73 6 tanuló 15%

1973/74 4 tanuló 10%

1974/75

Kovács Lászlóné szakfelügyelő a jegyzőkönyvben megállapítja, hogy helyes a tanítóknak az a törekvése, amely az évisméltók számának csökkentésére irányul, arra hogy minél kevesebb legyen az elégtelen az alsó tagozatban. A járás többi iskolájához viszonyítva azonban ez az arány még így is magas volt a községben. Ennek oka részben a tanulók összetételében keresendő.

Bátaapátiban ekkor magasabb az iparban dolgozók aránya, mint a mezőgazdaságban és az értelmiségi pályán dolgozók száma alacsonyabb, mint akár a járási, akár a megyei átlag.

A gyerekek szociális és kulturális környezetén kívül egy másik ok, amely meghatározó volt a pedagógiai munka körülményeire és hozzájárult a magas évisméltésekhez az a hátrányos helyzetű és a cigány tanulók aránya volt. Az 1975/76-os tanév végén a Bátaapátiban tanuló 39 gyermek közül hét cigány tanuló további 17 pedig hátrányos helyzetű. A 24 tanuló az összlétszám 61 %-át tette ki.

A nevelők mindent megtettek azért, hogy a tanév végén bukottak legalább a pótvizsgán teljesítsék a minimális követelményeket. PI. 1973-ban a Művelődési Minisztérium irányelve alapján a június 8-i elbírálás után még 11 napig pótló foglalkozásokat tartottak számukra. A felmérések és az év végi ismétlés alapján a tanítók tervet készítettek maguknak erre az időszakra és az általunk összeállított órarend alapján három órát foglalkoztak naponta a rászoruló tanulókkal.

1979-re a hátrányos helyzetű és a cigány tanulók összlétszámhoz viszonyított arányában számottevő változás nem történt. Nehezítette az iskolai munkát, hogy az 1976-1978 közötti időszakban 50 % körüli volt azoknak az első osztályba beíratott gyerekeknek a száma, akik 5 éves korukban nem jártak rendszeresen óvodában, tehát nem részesültek iskola előkészítésben. Komoly feladatot jelentett mind a mórágiai mind a bátaapáti iskolában a vezetés és a pedagógusok számára egyaránt a cigánytanulók iskolában tartása, a hiányzások csökkentése. Ezek okai között a szülői nemtörődomség mellett a gyakori lakóhely változtatás játszott szerepet. 1985-ben némi javulás tapasztalható ezen a terén. Kovács Lászlóné szakfelügyelő szerint:

„...az előző évekhez képest számottevően csökkentek a hiányzások, nem kell küszködni beiskolázás és a rendszeres iskolába járás miatt. Viszont növeli a pedagógiai gondokat, hogy minden évfolyamon sok az évisméltés miatt túlkoros tanuló, számottevő a halmozottan hátrányos helyzetű...”

A fenti okok komoly szerepet játszottak a tanulói teljesítmények, az évisméltések számának alakulásában. A tanítóktól ezért különösen nagy erőfeszítést igényelt az oktatónévelő munka színvonalának megtartása, fejlesztése. Más, kedvezőbb adottságú intézményekhez képest ugyanolyan eredményeket sokkal nagyobb befektetés árán tudtak elérni a pedagógusok. A tanulók nagy részénél a családi nevelés hiányait is az iskolában kellett pótolni. Ez a munka sok jó indulatot, türelmet, tapintatot igényelt. Az 1980-as összegző szakfelügyelői látogatás külön kiemelte Solymosi Gézáne tagiskola vezető tevékenységét, mint amelyet „magas szintű szociális érzékenység és bele élőképesség valamint kifejezetten fejlesztő hatású differenciált munka” jellemez.

Az oktatáspolitikai törekvések mellett a lelkiismeretes pedagógiai tevékenység és az évisméltés miatt túlkoros tanulókkal szembeni jóindulat (ezeket ritkábban buktatták meg ismét) egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy az osztályisméltők tanulólétszámhoz viszonyított

aránya a 80-as évekre az előző évtizedhez képest jelentősen csökkent 1980-/82-ben 12 %, 1982/83-ban 4 %, 1983/84-ben 7 %, 1984/85-ben 9 %, 1985/86-ban 0 % volt.

A központi iskola egyes tanévekre munkaterveiben mindig központi szerepet kapott a tanulmányi előmenetel segítése, a korrepetálások ösztönzése, az egyes gyengébb tanulmányi eredményű osztályok esetében az előrehaladás folyamatos értékelése, a szülőkkel való kapcsolattartás. A korrepetálások az első és második osztályban rendszeresek voltak, Bátaapátiban ezen felül a tanítók a napközi hiánya miatt sokszor egész délután az iskolában maradtak a gyerekekkel így próbálva megelőzni azt, hogy másnap ne készületlenül érkezzenek. Az intézmény pedagógusai nem nyugodtak bele ebbe az állapotba, többször is szót emeltek a napközi csoport községben történő létrehozása mellett. Solymosi Géza a Községi Közös Tanács 1981. november 27-i ülésen a következőképpen érvelt:

„Bátaapáti is megérett a napközi fejlesztése. Az elkövetkezendő tíz évben 50-60 gyerek járna az iskola összevont osztályaiba ha a községben napközi otthon lenne. Enélkül azok a szülők, akik dolgoznak s nincs nagyszülő aki tanítás után vigyázna a gyerekekre, kénytelenek gyermekeiket Mórágyra vagy a Nagymányoki iskolába beírni.

Fontos lenne ez az intézkedés azért is mert a 14 cigány gyermeket, akik a bátaapáti iskolába járnak, a napköziben tudnánk tartani s így bizonyára lenne olyan is köztük, aki elvégezné a nyolcadik osztályt.”

A jogos érvek ellenére a kérést ebben az időszakban nem sikerült teljesíteni.

A szülőkkel való kapcsolattartás legfontosabb formája a szülői értekezlet volt. Az értekezletek pedagógiai témájú előadással kezdődtek, majd ezt követte az osztályra vonatkozó feladatok megbeszélése, majd a személyes beszélgetés a gyermekek tanulmányi munkájáról, nevelésbeli problémákról. A kapcsolattartás javítását szolgálták ezen kívül a családlátogatások, a családoknál tartott kisdobos foglalkozások valamint a gyerekek és szülők közös társadalmi munkája is.

Jelentős szerepe volt a szakmai munka tervezésében, magasabb színvonalúvá tételében a munkaközösségeknek. Mórág 1980-ban már három munkaközösség működött, amelyek közül az alsósnak a bátaapáti nevelők is tagjai voltak. A tagiskolában folyó pedagógiai tevékenység elismerését jelzi, hogy ennek vezetését 1978-tól Solymosi Gézánéra bízta. Az évi kötelező négy foglalkozást megtartották, a folyamatos jó együttműködésnek azonban gátja volt a széttagoltság (a hat tanulócsoport a két községben, három épületben helyezkedett el). Ezért a tapasztalatcsere, egymás támogatása leszűkül két-két személyre.

Sok munkát jelentett mind a munkaközösség mind a tanítók számára, hogy 1978 szeptemberétől megváltozott az általános iskola tananyaga. Ez a tantárgyi rendszert alsóban nem érintette. A többi iskolához hasonlóan Bátaapátiban is testnevelést, énekzenét, gyakorlati foglalkozást, matematikát, környezetismeretet, magyart tanítottak. Az előző időszakhoz képest visszalépés volt, hogy a tagiskolává válás óta a német nyelvet nem oktatták az intézmény falai között.

A megváltozott tananyag elsajátítása komoly nehézséget okozott a kedvezőtlen szociokulturális környezetből érkező tanulók számára. Éveken keresztül csak a törzsanyagot tudták a tanítók elsajátítani a gyerekekkel, azt is rendkívüli erőfeszítések árán. A tantervi minimum elérése a tanulók nagy hányadánál gondot jelentett.

A nevelőmunkában mind a tanítási órán mind azon kívül a lehető legtöbbet igyekeztek megtenni a tanulók hátrányainak csökkentése érdekében.

A tanórán az értelmi és az erkölcsi nevelés mellett kitérített szerepet kapott a kor ideológiáját közvetítő világnézetű nevelés. A szakfelügyelői látogatások rendszeresen beszámoltak ennek alakulásáról. 1971-ben a feldolgozott témákban „*helyesen mutattak rá a gyermekek múlt és jelen élete közti különbségekre, a szegény nép életmódja és vágyai közötti ellentmondásra, a saját otthonuk és a községük fejlődésére*” a bátaapáti iskolában tanítók.

A tananyag adta lehetőségeken túl a nevelést szolgálta az egészséges napirend betartása (kézmosás után a tízórait közösen fogyasztották el a tanulók). Igényességre neveltek azáltal, hogy megkövetelték tiszta külsőt, a tanszerek rendben tartását, ezen kívül motivációs célt is szolgált, hogy a tanulók legszebb munkái, rajzai az osztálytermek falait díszítették. Mindent megtettek a tanulás otthon körülményeinek javítása és az olvasóvá nevelés érdekében. A szülői értekezleteken rendszeresen felhívták a szülők figyelmét az otthon megfelelő tanulóhely fontosságára arra, hogy a gyerek járjon könyvtárba, olvasson, vegyenek könyvet ajándékba nekik a szülők.

A tanulók nevelését a legtöbb család az iskolára hárította. A megfelelő otthoni minta hiánya meglátszott a gyerekek viselkedésén. Különösen az iskolán kívüli magatartással akadtak gondok. Az iskolaigazgatók visszatérően panaszkodtak erre. Nagy Árpád igazgató a nehézségeket a következőképpen eszeltte 1973-ban a tanácsstagok előtt:

„Különösen nehéz a helyzet Bátaapátiban. A tanulók nem térnek időben nyugovóra. Késő éjszakáig csavarognak. Bátaapátiban több tanulóknak különböző vétséget követett k. Óvodában törtek be, borpincéből akartak bort eltulajdonítani. A női nevelők jelenléte nem nyújt elég fegyelmezési lehetőséget. Feltétlenül szükséges, hogy a nevelés ne csak az iskola feladata legyen.”

Azt, hogy a probléma nem volt új keletű bizonyítja, hogy az „önálló” iskolaként működés időszakában is hasonló gondokkal küszködtek az intézményben tanítók. Az okok között a kedvezőtlen szociokulturális környezet, a hátrányos helyzetű és a cigány tanulók magas számaránya mellett szerepet játszott az örök emberi értékeket közvetítő vallásos nevelés hiánya is. A községben, ahol a legnehezebb időkben is folyt hitoktatás a „marxista” világnézetű nevelés hatására 1975-ben már egy gyermek sem iratkozott be hittanra. (A vallásos nevelés e lehetősége 1990-től állt újra a település alsósainak rendelkezésére.)

Az iskolai élet keretei között a tanulók is bekapcsolódtak a korosztály színvonalának megfelelően a település társadalmi életébe. Minden egyes községi ünnepélyen, Nemzetközi Nőnap, április 4-e, gyereknap, anyák napja, augusztus 20, november 7-e, a III. és IV. osztályosok adtak műsort, ami megterhelő volt nemcsak a pedagógusok, hanem a gyerekek számára is.

A rendszeres testmozgás lehetőségét a heti egy alkalommal délután tartott sportfoglalkozás biztosította az iskolások számára. Más szakkör ezen időszak alatt nem működött az intézményben. Igyekeztek a gyerekek látókörét is tágítani a pedagógusok. Évről-évre kirándulásokat szerveztek, amelyek során a környék, az ország nevezetességével ismerkedtek meg egynapos út keretében az iskolás tanulók és szülei. Eljutottak többek között Pécsre, Harkányba, Budapestre és a Balatonra is.

Oktató- és nevelőmunka helyzete

Az intézményben dolgozó pedagógusok a falu kulturális életének aktív szereplői, szervezői voltak. Az 1968-tól 1989-ig eltelt bő két évtizedben a községi könyvtár vezetését, a művelődési ház igazgatását csak pedagógusok végezték.

A községi könyvtár melynek könyvvállománya ezen időszak alatt évi kb. 100 kötettel gyarapodott így 1987-re elérte a 3022 kötetet⁵³, lehetőséget nyújtott a német nemzetiségű lakosság olvasási igényeinek kielégítésére is. Ehhez a könyvvállományt a megyei könyvtár biztosította. A kölcsönzés mellett a könyvtár illetve a könyvtáros egyéb programokkal is hozzájárult az ifjúság kulturális neveléséhez. Évről-évre visszatérően több alkalommal mesedélutánt tartottak iskolások számára, melyek során a gyerekek különböző az életkoruknak megfelelő könyvekkel is megismerkedtek. A KISZ-esek számára „Ki mit tud?” vetélkedőket szerveztek könyvekről, rendszeres volt emellett a közös filmnézés, majd a látottak megvitatása. A komolyzene megismerése és megszerettetése érdekében évente többször ismertetővel egybekötött zenehallgatást tartottak. Erre azonban az 1970-es évek végétől a gyér érdeklődés, a csekély részvételi arány miatt már nem került sor.

A művelődési ház keretein belül működött 1975-től a téli hónapok alatt Solymosi Gézáné vezetésével kézimunka szakkör, ami feladatának tekintette a községben még fellelhető régi munkák gyűjtését is. 1980-ig az éves munka befejezéseként az elkészült és a gyűjtött munkákból kiállítást rendeztek. Ez a szép hagyomány azonban ettől az évtől megszakadt, mivel az akkori rendelkezések szerint a kiállítást csak zsűrizett munkákból lehetett szervezni, a tagság pedig nem egyezett bele munkáik elküldésébe, zsűriztetésébe. 54 Ebben az évben szervezték meg a kismama klubot és a nyugdíjasok klubját, amelynek szintén Solymosiné volt a vezetője. Miután ő egyévi működés után sokretű elfoglaltságaira hivatkozva lemondott ezek irányításáról, a két csoport néhány hónapig még tovább funkcionált majd megszűnt.

A községi ünnepélyeken, ahogy már utaltam rá az iskolások adták a műsort. Rajtuk kívül ezen alkalmakkor rendszeresen szerepeltek a KISZ-esek is. A társadalmi esküvőkön, névadókon szintén ők voltak azok, akik előadásukkal emelték ezen események ünnepi hangulatát.

A település életének, mindennapjainak az irányításában is aktív szerepet játszottak a mindenkori tagiskola vezetők. A közös tanácsban tanácstagként próbálták meg a falu érdekeit érvényre juttatni, a községnek az adott körülmények között a legjobb lehetőséget biztosítani. A legtovább Solymosiné, Vali néni viselte ezt a funkciót, aki 1975 augusztusától 14 évig volt tanácstag. Az iskolának az 1968-tól 1989-ig tartó működéséről elmondhatjuk, hogy a tanítók szívesen és hozzáértéssel végezték a munkájukat, keresték a célravezető eljárásokat, eredményesen oktattak és neveltek. A nehéz körülmények ellenére mindent megtettek azért, hogy a gyerekek szociális és kulturális környezetéből fakadó hátrányokat kiegyenlítsék, a lehető legkisebbre csökkentsék.

A fejlődés évtizede 1990-1998.

Az 1980-as évek végén bekövetkezett gazdasági, társadalmi, politikai változások, a rendszerváltozás a magyar iskoláztatás történetében is fordulópontot jelentett: elindulhatott egy demokratikus jogállam iskolarendszerének a kialakítása. Az 1990. január 24-én elfogadott törvény szól a lelkiismereti szabadságról, a vallásszabadságról és az egyházakról. A törvény 17. paragrafusára lehetővé teszi, hogy egyházak és más jogi személyek iskolákat és egyéb oktatási-nevelési intézményeket állítsanak.

Az intézmények átadása egykori tulajdonosuk birtokába, több helyen bizonytalanságot, átgondolatlan lépéseket eredményezett.

1993-ban fogadták el az új oktatási törvényt. Az alapdokumentum öt éves kortól iskola-előkészítőt ír elő, s rendelkezik a tízévfolyamos alapképzést nyújtó általános iskoláról. A tankötelezettség továbbra is 6-tól 16 éves korig tart. A középiskola-típusok több új változata is megjelenik a törvényben: 4, 6, 8 esetleg 9 osztályos gimnáziumokat sorol fel. Megfogalmazódik egy Nemzeti Alaptanterv, valamint a tízéves alapképzést lezáró alpműveltségi vizsga szükségessége. A törvény rendelkezik az egyházi, alapítványi és magániskolákról, leírja az állami-önkormányzati iskolák világnézeti semlegességének követelményeit.

A törvény nyomán kidolgozott Nemzeti Alaptanterv szövegét 1995-ben fogadta el a minisztertanács. 1998/99-es tanévtől minden iskolában az ezen alapuló helyi pedagógiai programok alapján kell folynia a nevelő-oktató munkának.

Bátaapátiban — amint azt már említettem — az 1988/89 és 1989/90. tanévben nem működött az iskola. Az alsó tagozatos tanulók a környező településeken, Mórágyn és Bátaszéken folytatták tanulmányaikat. A helyben lakó Solymosi házaspár sem szakadt el a gyerekektől, Mórágyn tanították a helybeliek mellett az oda járó bátaapáti nebulókat.

Az 1990-es évben nyílt lehetősége a rendszerváltozás után megalakult Bátaapáti Önkormányzatnak arra, hogy visszahozza a falu számára oly sokat jelentő, a megtartóképességet, a település életképességét bizonyító iskolát. A nyár folyamán a paksi atomerőműtől kapott egymillió Ft-ból ebédlőt építettek az óvodához, így megoldható lett a napközisek étkeztetése. Az atomerőműtől kapott további ötszáz ezer Ft-ból, amelyet az önkormányzat saját forrásokkal is kiegészített, a rothadó padlót kicserélték parkettára, szigetelték a vizes falakat, kijavították a villanyvezetékét, újra lakhatóvá tették a Petőfi utcai iskolaépületet. Sikerült új, méretre állítható tanulóasztalokat és székeket beszerezni, így az alapvető feltételei adottak voltak a szeptember 1-jei évközpontnak.

Az újrainduló intézmény a mórági iskola tagiskolájaként kezdte meg működését három tanerővel. (3. sz. melléklet) A tizenhat tanuló — négy elsős, hat másodikos és hat harmadikos — egy összevont osztályban végezte tanulmányait. A hármas összevonás komoly szakmai felkészültséget, pontos alapos felkészülést kívánt, hiszen a gyermekeknek ugyanazoknak a követelményeknek kellett megfelelniük, mint az osztott évfolyamokon tanuló társaiknak. Régi vágya valósult meg a szülőknek és a pedagógusoknak a napközis csoport működésével, amelynek az iskola valamennyi tanulója tagja volt. A nemzetiségi hagyományokat, az etnikumhoz tartozás érzését a német nyelv tantárgyként való oktatásával kívánták erősíteni első osztálytól kezdve.

A következő tanévben két új pedagógus érkezésével — feleségem és én voltunk azok — lehetőség nyílt az osztálybontásra. Az I-III. és a II-IV. osztályosok kerültek egy terembe. A gyerekek számára nagy örömet jelentett, hogy a tanév befejezésével a nyár folyamán egy hetet tölthettek el Balatonfenyvesen. A sok fürdés mellett egy napos kirándulás keretében Tihany nevezettségével is megismerkedtek.

Az 1992/93-as évet végigkísérték az iskola átalakításával, korszerűsítésével kapcsolatos munkálatok melynek során az épület 35 m² zsibongóval és egy 36 m² tanteremmel bővült. A korszerűtlen vaskályhákat és az udvari WC-t központi fűtés és vizesblokk váltotta fel és megvalósult az épület tetőzetének átrakása is. A munkálatok befejezésével egy olyan intézményt vehettek birtokba a tanulók, amely megfelel az elkövetkező évtizedben a modern iskolával szemben támasztott elvárásoknak. (4. sz. melléklet)

A tanév végén ment nyugdíjba Solymosi Gézáné, Vali néni, aki közel két évtizedes iskolavezetői és közéleti tevékenységével szinte „intézménynek” számított a településen.

1938. június 15-én született az akkor már Romániához tartozó Zombolyán. Miután 1944-ben evakuálták onnan a sváb lakosságot a Pécs melletti Vasason, telepedtek le. Az általános iskola elvégzése után a pécsi középiskola tanítóképző intézetbe iratkozott be, amelyet 1957-ben fejezett be. Ebben az évben férjével együtt a Somogy megyei Inám pusztára kerültek, ahol a tanítás mellett színjátszó kört, táncsoprotot, zenekart alakítottak. 1963-ban Kaposvárra költöztek, onnan járt ki tíz éven át Kaposmérőbe, ahol az énekkar vezetője volt és csapatvezetőként is tevékenykedett. 1973-tól, Bátaapátiba kerülésük óta jelentős tényezője volt a falu kulturális és közéletnek. Órái

után kézimunka klubot, nyugdíjas- és kismama klubot vezetett. 1975-től 1989-ig tanácsstagként tevékenykedve képviselte a lakosok érdekeit, próbálta meg a település ügyét elővinni. Tevékenységre igazán megfeleltethető volt az a mondat, hogy a tanító a falu „lámpása”. Búcsúztatása után sem hagyta el a pályát, nyugdíjasként máig is az intézményben dolgozik.

Az 1993-as év nyarától új fejezet kezdődött az iskola életében. Az intézmény önálló lett, nem tartozott többé a mórággyi iskolához. Az alapító okirat az alábbiakban határozta meg az intézmény típusát. Alsó tagozatos, részben osztott: I-III-as, II-IV-es összevonással működő német nemzetiségi — a német nyelvet tantárgyként oktató — általános iskola. Gazdálkodási formája részben önálló költségvetési szerv. Az iskola élére új igazgató került Nagy Ferencné személyében, aki Bátaszékről járt be a településre.

Az 1993/94-es tanévtől az 1997/98-as tanév végéig tartó időszakról elmondható, hogy tovább folytatódott az iskola tárgyi feltételeinek javulása, gyarapodása. Több hónapos munka után, 1995. november 4-én került sor az iskola udvarán található romos melléképületből kialakított tornaszoba átadására. Az iskola évkönyvében ezeket a sorokat olvashatjuk:

„Az örömteli eseményt sok munka és készülődés előzte meg. Mindezek eredményeként olyanná vált ez a nap, melyre nagyon jó visszagondolunk bármikor. Sok meghívott vendég tisztelte meg jelenlétével a számunkra és az egész falu számára jelentős eseményt: Tolna Megyei Pedagógiai Intézet, Testnevelési és Sporthivatal képviselői, Völgység TV, igazgatók, polgármesterek, újságírók.

A megnyitó előtt a bátaszéki rajztagozatos osztályok legszebb gyermekrajzaiból összeállított kiállítást tekinthették meg az érdeklődők.

Az eseményről a Tolnai Népújság is részletesen beszámolt.

Az 1996-os év nyarán megvalósult a pedagógusok régi álma: az iskolaudvar füvesítése. Ez jelentős talajmunkálatokkal és nem kevés anyagi áldozattal járt. A munka elvégzése után vált egységessé a szép iskolaépület, tornaszoba és az udvar képe.

Az intézmény, eszközállományának fejlesztésénél nemcsak az önkormányzat segítségére, hanem a pályázati lehetőségek kihasználására is törekedett. Ezek segítségével sikerült az öt év alatt az alábbi beszerzéseket megvalósítani: napközis terembe, tanári szobába szekrények, tornaszobába alapvető sporteszközök, rádiós magnó, színes televízió, videó, írásvetítő vetítőlépcső, fénymásoló vásárlása, jelentős könyvállomány gyarapítás.

Az oktató-nevelő munkában ezen időszak alatt a mindennapos tanórai elfoglaltságok mellett, igyekezett a tantestület olyan tevékenységrendszer megvalósítani, amely biztosította a jó képességű tanulók számára a fejlődés, valamennyi gyermek esetében a sikerélmény lehetőségét, valamint alapul szolgált a kedvezőtlen szociokulturális környezetből fakadó hátrányok felszámolására.

Az 1993-tól 1998-ig terjedő időszakban az iskola tevékenységei közül az alábbiak ismétlődtek évről-évre:

- Tanulmányi versenyek: helyesírási, matematika, német nyelvi, szépolvasási és versmondó verseny.
- Sportversenyek: a napközi keretén belül tömegsport, mezei futóverseny.
- Szakkörök: német tánc, labdarúgó, „ügyes kezek” kézműves szakkör.
- Ünnepek: a nemzeti ünnepek körül kiemelkedik március 15-e, amelyen a műsort az egész község számára adják elő a gyerekek. Ugyancsak községi szintű ünnepély a karácsony és az anyák napja. Ezen kívül a Mikulás, az adventre készülődés, farsang és a nőnap azok az ünnepekhez kötődő események, amelyek jelentősek az iskola életében.

Az intézmény kapcsolatrendszerének fontos eleme, hogy az iskola 1992 októbere, megalakulása óta tagja a Kisiskolák Tolna Megyei Szövetségének. Az együttműködés a hasonló adottságokkal rendelkező kisiskolák között nem elsősorban a szakmai munkára irányul, hanem inkább a versenyztetés lehetőségét szolgálja területi, regionális szinten. A KTMSZ által minden évben megrendezésre kerülő tanulmányi, mezei futó, versmondó versenyek valamint téli labdarúgó „Kópé” kupának rendszeresen résztvevői a bátaapáti diákok.

A szülők — mint az iskolai szolgáltatások egyik legjelentősebb használói rétege — érdeklődésének, igényeinek kielégítése érdekében 1993-tól minden évben nyílt napon ismerkedhetnek a tanítók és gyermekei munkájával. A szülői munkaközösség hatékonyan végzi munkáját. A szülői érdekek megjelenítésén túl komoly szerepet játszik abban, hogy az iskola évről-évre megrendezendő eseményei — pedagógusok és szülők közös ajándékkészítő „adventi estéje”, farsang, tavaszi erdei tanítási nap, év végi többnapos kirándulás, ahová a szülők is kísérhetik gyermeküket — sikeres legyen.

A tanulók művelődése, kulturális igényeinek kialakítása, fejlesztése érdekében tanulmányi kirándulásokat szervez az intézmény a környező városokba, minden évben máshová. Ezekkel a programokkal mindig van kulturális vonatkozású része, Pl. színház-, múzeumlátogatás. Ezt a célt szolgálják az év végi „nagy” kirándulások is amely során minden évben hazánk más-más részével ismerkedhetnek meg a tanulók és szüleik. A nyári szünetben 1993 óta minden évben Fadd-Domboriban tölthetnek egy hetet a jelentkező gyerekek.

Az intézmény, 1998-ban elfogadott és jóváhagyott pedagógiai programjában kinyilvánította, hogy az oktató munkával egyenrangúnak tekinti a nevelés tevékenységét. Erről tanúskodik az iskola „hitvallása” is.

„Olyan iskolát akarunk működtetni:

- ◆ *Ahová a gyerekek szeretnek járni.*
- ◆ *Amely a helyi társadalom feltételeit kiinduló helyzetnek — nem meghatározottságnak — tekintve felvállalja az alapvető értékek közvetítését.*
- ◆ *Ahol kiegyensúlyozott, harmonikus, öröme és szeretetre nyitott, érzelemgazdag, szűkebb és tágabb hazáját szerető, megfelelő viselkedéskultúrával rendelkező, tanításra motivált gyerekek nevelését tartjuk legfontosabb feladatunknak*
- ◆ *Amely a szülő, a gyermek, a pedagógus együttműködésével biztonságos alapot jelent a következő iskolafokon történő testi-lelki-szellemi továbbfejlődéshez.*

Az itt megfogalmazott elvek, a tanulólétszám alakulása, az önkormányzat iskolabarát politikája, valamint az oktatásirányítás azon törekvése, hogy a normatívák emelésével, valamint célirányos támogatások juttatásával az I-IV. osztályos iskolák működőképességét biztosítsa, fennmaradásukat támogassa, reményeim szerint lehetővé teszi, hogy az elmúlt 50 évhez hasonlóan az elkövetkező öt évtizedben is működjön, és magas színvonalú pedagógiai tevékenységet folytasson a Bátaapáti Általános Iskola.

A választott téma feldolgozása nagymértékben segítette a dolgozatkészítő neveléstörténeti ezen belül a magyar közoktatásról szerzett — ismereteinek elmélyítését, rendszerezését.

A kutatási eredmények további felhasználását Bábaapáti község történetéről, fejlődéséről szóló ismertető, kiadványok anyagának szerkesztésében vélem alkalmazhatónak. A dolgozat anyaga jól illeszthető a település történetéről készített munkák sorába.